

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Katri Lahne Laiv

**VANEMLUSHARIDUSE OLULISUS JA
VAJADUS LÄÄNE-VIRUMAA
LAPSEVANEMATE SEAS**

Lõputöö

Juhendaja: Kandela Õun, MA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Kandela Õun

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Katri Lahne Laiv

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade vanemlusharidusest ja vanemlike oskuste olulisusest laste kasvatamisel	6
1.1. Lapse arengu seosed tema kasvamise keskkonnaga.....	6
1.2. Vanemlusstiilide mõju lapse arengule ja käitumisele	8
1.3. Vanemlusharidus ja selle seos vanemlike oskuste arenemisega	10
2. Uuring vanemlushariduse programmide vajaduse ja kättesaadavuse kohta Lääne-Virumaa lapsevanemate seas	14
2.1. Vanemlushariduse ülevaade ja hetke olukord Lääne-Virumaal.....	14
2.2. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus.....	15
2.3. Uurimistulemuste analüüs	18
2.3.1. Demograafiliste tegurite mõju vanemate kasvatushoiakutele.....	18
2.3.2. Vanemlusstiilid vanemate kasvatushoiakute mõjutajana.....	20
2.3.3. Vanemate toimetulek ja taju lapsevanemaks olemise väljakutsetest	21
2.3.4. Vanemate hinnang ja arenguvajadused lapsekasvatuse kompetentsides ..	22
2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud	27
Kokkuvõte	32
Viidatud allikad.....	34
Lisad.....	41
Lisa 1. Ankeetküsitlus.....	41
Lisa 2. Vanemate erinevate vanuserühmade hinnangud oma käitumisele lapse kasvatamise situatsioonides	47
Lisa 3. Vanemate hinnangud oma lastekasvatusoskustele eri valdkondades.....	48
Lisa 4. Vanemate suutlikkus ja oskused toime tulla lapsevanemaks olemise väljakutsetega.....	49
Lisa 5. Sõnapilv vanemate ootustest kodukandis toimuvatele koolitustele	50
Summary	51

SISSEJUHATUS

Tugev kogukond rajaneb lapse tervisliku arengu toetamisel ja lastel on kaasasündinud võime inimesi kokku tuua. Lapse esmane elukeskkond ja lähedaste suhted mängivad olulist rolli ning mõjutavad lapse sotsiaalsete oskuste kujunemist. Esmased sotsiaalsed oskused tekivad lapsel perekonnas, sealhulgas kogeb laps vanemate vanemaks kasvamist ja toimetulekut eripalgelistes olukordades (Soo & Kutsar, 2020, lk 9). Ebasobiv keskkond, milles laps üles kasvab, vanemate puudulikud vanemlikud oskused ja ebapiisav järelevalve ning toetuse puudumine on sageli noore kuritegevuslikule teele sattumise põhjustajateks. 2023. aastal registreeriti Lääne-Virumaal 10 000 14–17-aastase elaniku kohta 128 alaealiste kuritegu, mis on 6% rohkem võrreldes 2022. aastaga. Naabermaakonnas Harjumaal oli see näitaja 39 ja Ida-Virumaal 72. (Justiitsministeerium, s. a.). Lisaks on esinenud juhtumeid, kus korduvalt karistatud noored on perekonna emotsionaalsest toetusest ilma jäänud (Järv *et al.*, 2021, lk 33).

Vanemlusharidusprogrammid on näidanud märkimisväärseid muutuseid vanemlikes oskustes, mis vähendavad laste hüljatuse jätmist ja väärkohtlemist (Civitta Eesti, 2016, lk 22). Tervise Arengu Instituudi (Trummal, 2017, lk 64) uuringu tulemustest võib välja lugeda, et peresuhetega mitte rahul olevatest vanematest 9,6% on kinnitanud, et nende 2–12-aastastel lastel esineb mõni häire. Antud perekondades on lapsed sagedamini pöördunud psühholoogi, psühhiaatri, eri- või sotsiaalpedagoogi poole lasteaias või koolis, samuti kasutavad nad sagedamini lastekaitse- või sotsiaaltöötaja teenuseid. Peresuhetega rahul olevad vanemad hindavad oma lapse üldist tervist paremaks. Lapsed, kes kasvavad üles kodudes, kus valitsevad head peresuhted, esineb vähem psüühika- ja käitumishäireid. (Trummal, 2017, lk 64) Kallaste jt (2023) poolt läbiviidud lastega perede uuringus osales 13 146 lapsevanemat ning 55% vastanutest leidis, et vajavad rohkem teadmisi ja oskuseid laste vaimse tervise toetamiseks. Samuti tundis 20,7% vastanutest vajadust oma vanemlike oskuste täiendamiseks.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva töö uurimisprobleemiks puudulike vanemlike oskuste ja keeruliste peresuhete tõttu noorte nõrgad sotsiaalsed oskused ja kõrgem kuritegevus.

Käesoleva lõputöö eesmärk on välja selgitada vanemlusharidust toetavate programmide vajadus Lääne-Virumaal ning teha ettepanekud Lääne-Viru Omavalitsuste Liidule süsteemsete tegevussuundade ja koolitusvajaduse väljatöötamiseks sihtrühmadele.

Eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on Lääne-Virumaa olemasolevad vanemlushariduse programmid?
2. Millises ulatuses on vanemlusharidusel Lääne-Virumaal nõudlust?

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis annab töö autor nii inglise kui ka eestikeelsetele teadusartiklitele ja erialakirjandusele baseerudes ülevaate erinevatest vanemlusstiilidest, nende mõjust lapse arengule ning vanemlushariduse positiivsetest aspektidest. Kirjandusallikate leidmiseks kasutati peamiselt elektroonilisi andmebaase ScienceDirect, ESTER, EBSCO ja Google Scholar. Töö teises peatükis tutvustatakse uuringu meetodikat, valimi koostamist ja uuringu läbiviimist Lääne-Virumaa lapsevanemate seas, mille tulemusena tehti kokkuvõtted ja järeldused uurimistulemustest ning esitatakse ettepanekud Virumaa Omavalitsuste Liidule laste ja perede heaolu parendamiseks maakonnas.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

VANEMLUSHARIDUSEST JA VANEMLIKE OSKUSTE OLULISUSEST LASTE KASVATAMISEL

1.1. Lapse arengu seosed tema kasvamise keskkonnaga

Lapsevanemate kasvatustiilid mängivad olulist rolli laste tervikliku arengu kujundamisel, mõjutades nende vaimset, füüsilist ja hariduslikku heaolu ning sotsiaalset pädevust. Vanema ja lapse suhe, mida kujundavad vanemate haridustase ja vanemate kasvatustiil, on laste tervikliku arengu seisukohalt väga oluline.

Sotsiaalministeeriumi heaolu arengukava 2023–2030 laste- ja perepoliitika valdkonna eesmärk on jõuda olukorrani, kus Eesti on parim koht laste kasvatamiseks. Selle saavutamiseks tahetakse tagada laste kasvamine hoolivas, turvalises ja arendavas keskkonnas, mis aitab neil olla õnnelik. Riiklik suund on tagada lapse ja perekonna vajaduste varajane tuvastamine. Tähelepanu pööratakse lapsi ja peresid toetavate teenuste arendamisele, ennetustegevusele ja sihitatud sekkumisele. (Sotsiaalministeerium, 2023, lk 7–8)

Maailma Terviseorganisatsioon (World Health Organization, 2022) on tuvastanud kolm peamist riskifaktorit lapse väärkohtlemiseks: laps on alla 4-aastane; laps on soovimatu või ei vasta vanemate ootustele; lapsel on erivajadused. Nimetatud riskifaktoritele tuginedes tuleb kogukonnal investeerida lapsevanemate abistamisse laste kasvatamisel perekondlikus kontekstis (Kirby, 2020, lk 2). Lapsevanema ja lapse suhte kvaliteedil on oluline mõju lapse sotsiaalsele, emotsionaalsele, kognitiivsele ja neurobioloogilisele arengule. Näiteks düsfunktsionaalne kiindumussuhe vanema ja lapse vahel kujutab endast riskikäitumise väljakujunemise ohtu. Laiemas plaanis võib see suurendada nii laste kui ka vanemate tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi kulude vajadust. (Frosch *et al.*, 2019, lk 45) Kiindumussuhe tekib lapsega koos olles ning lapsega suhtlemises. Bronfenbrenneri

ökoloogiline teooria mõtestab lapse arengut kui areneva indiviidi ja tema vahetu keskkonna vahelise kahepoolse suhtluse protsessi (Antony, 2022, lk 246), mille järgi toimub laste areng keerukates ja üksteist vastastikku mõjutavates keskkondades. Ökoloogiline süsteemiteooria, mis sisaldab kolme põhielementi, on tõhus alus sekkumismudelitele ja nendega seotud praktikale, pakkudes raamistikku individuaalse arengu ja keskkonna vastastikuse mõju mõistmiseks. Esimene element kirjeldab igapäevaste kogemuste omandamist, mis raamistab lapse õppimist ja arengut. Teine käsitleb tingimusi, mis on vajalikud selleks, et vanemad saaksid vanemlikke rolle ja kohustusi kompetentselt täita. Kolmas kirjeldab sotsiaalse võrgustiku liikmete rolli, kes pakuvad toetusi ja ressursse, mis mõjutavad vanemluspraktikaid ning võimaldavad vanematel pakkuda lastele mitmekesiseid õpikogemusi ja -võimalusi. (Bronfenbrenner, 1979, lk 3–4) Keskkonna mitmetasandilised struktuurid mõjutavad individuaalset arengut ja süsteemide vahelised muutused võivad mõjutada kogu arengukeskkonda, mistõttu tuleks arvesse võtta nii lapse lähikeskkond kui ka laiem sotsiaalne kontekst. Bronfenbrenneri ökoloogiline süsteemiteooria koosneb neljast ühise keskmega süsteemist – mikro-, meso-, ekso- ja makrosüsteemist. Lapsele kõige lähem keskkond nagu kodu ja perekond kuuluvad mikrosüsteemi ning see on oluline kasvulava lapse arenguks. (Smart, 2011, lk 102)

Navarro ja Tudge (2023, lk 19341) täiendavad Bronfenbrenneri ökoloogilist süsteemiteooriat kuna tänapäeval eksisteerib suhtlemine nii virtuaal- kui ka füüsilises maailmas. Täiendatud teooriat nimetatakse neo-ökoloogiliseks teooriaks. On tuvastatud, et laste käitumisprobleemid, nagu jonnihood ja emotsionaalsed reaktsioonid või ärevus, on seotud digitaalsete ja mobiilsete seadmete kasutamisest tingitud katkestustega vanemate ja laste vahelises suhtluses (McDaniel & Radesky, 2018a, lk 210). McDaniel ja Radesky (2018b, lk 107) poolt lapsevanemate seas läbi viidud uuringus mõõdeti vanemate nutiseadmete kasutamist lapsega veedetud ajal, millest selgus, et ema digitaalsete seadmete liigsel kasutamisel oli veidi suurem mõju lapse käitumisele kui isa puhul.

1.2. Vanemlusstiilide mõju lapse arengule ja käitumisele

Vanemlusstiile on tänapäeval mitmeid. Üldiselt eristatakse kahte tüüpi lähenemist: kategooriline, mis kategoriseerib vanemluse lähenemisviisid erinevateks stiilideks, ning dimensionaalne, mis kirjeldab vanemluse lähenemisviise erinevate mõõtmete kaudu. Klassikalised stiilid on autoriteetne, autoritaarne ja lubav vanemlus. (Ulferts, 2020, lk 10–11)

Autoriteetse vanemluse alustalad – vanemlik soojus ja kontroll – on seotud noorukite positiivse arenguga. Vanemate teadlikkus laste tegemistest, eriti laste vabatahtliku info jagamise kaudu, vähendab käitumishäireid, samas kui liigne vanemlik sekkumine võib neid suurendada. Vanemate valmisolek osaleda aktiivselt oma laste elus ja jagada lastega teavet on oluline käitumisprobleemide ennetamisel ning tugevate sidemete ja mõistmise loomisel laste ja vanemate vahel. Selline suhtlemine on tõenduspõhine ja toetab positiivset arengut ning käitumist noorukieas. (Goering & Mrug, 2021, lk 1308–1309)

Autoritaarne vanemlus seab lastele kõrged nõudmised, kuid vastutulelikkust vanemate poolt ei esine. Selline range ja jäik lähenemine hõlmab lastele rangete reeglite kehtestamist, mille rikkumine toob kaasa otsese karistuse. Sellistes olukordades eelistavad autoritaarsed vanemad füüsilist karistust, põhjendades seda tihtilugu vaid enda sõnade kehtivusega. (Singh Jadon & Tripathi, 2017, lk 910) Autoritaarne kasvatusstiil peegeldab 20. sajandi esimesel poolel levinud traditsioonilist hierarhilist perestruktuuri. Selles struktuuris oodatakse kuulekust ja autoriteedi kriitikavaba aktsepteerimist. (Trifan *et al.*, 2014, lk 744) Vanemlusstiilide uurimisega tegi 1960ndatel aastatel algust Diana Baumrind ning ka edaspidised uuringud on leidnud seoseid autoritaarse vanemluse ja laste halva akadeemilise saavutuse ning depressiivsete sümptomite vahel (Power, 2013, lk S-17). Kuppens ja Ceulemans (2019, lk 175) uuringu järgi ilmnevad autoritaarsete vanemate lastel teiste vanemlusstiilidega võrreldes sagedamini negatiivsed käitumisnäitajad nagu hüperaktiivsus, käitumisprobleemid ja emotsionaalsed sümptomid ning esineb vähem positiivseid käitumisviise.

Lubavat vanemlusstiili iseloomustab nõrk kontroll ja madalad nõudmised vanemate poolt, kuid vanemate reageering ja tähelepanu seevastu lapsele on suur. Lastele antakse

maksimaalne vabadus, neid karistatakse harva ja lapsed langetavad otsuseid ise. (Fadlillah & Fauziah, 2022, lk 2130)

Käitumisnormide kehtestamine, käitumise jälgimine ja käitumisrikkumiste järjekindlate tagajärgede kohaldamine on olulised meetmed, mida vanemad saavad võtta, et vähendada noorte osalemist kuritegevuses (Simons *et al.*, 2013, lk 1282). Hinnant ja teised (2016, lk 1074) viisid läbi uuringu, milles otsiti seoseid lubava vanemlusstiili ja noorte kuritegeliku käitumisviisi vahel, milles ilmnis, et lubav vanemlus on seotud noorukite suurema tõenäosusega kuuluda kõrvalekalduvate eakaaslaste sõpruskondadesse ning alkoholi tarvitamise sagenemisega. Maralani ja kolleegid (2019, lk 3697–3698) leidsid oma uuringus seose, et koolikiusamise ohvrite seas on näitajad kõrgemad just lubava vanemlusstiiliga laste seas ning kiusajate laste peredes valitseb autoritaarne vanemlus. Lisaks on nii kiusajate kui ohvrite peredes täheldatud kõrgemat ema stressitaset. Tervise Arengu Instituudi noorte tervisekäitumist iseloomustava rahvusvahelise küsitlusuuringu kohaselt on 2018. aastal kogunud 35% Eesti 11-, 13- ja 15-aastastest õpilastest koolis kiusamist, ja 15% on kiusamise ohvriks langenud vähemalt kahel korral (Pikksööt, 2020, lk 67), mis lubab aimata, et ka Eestis on lubav vanemlusstiil levinud.

Digiajastu toob kaasa uued perspektiivid ka vanemarollidele ja vanema-lapse suhetele, rõhutades digitaalse suhtluse mõjusid ja väljakutseid (Fidan & Olur, 2023, lk 15189). Lubav vanemlus annab lapsele liialt vabadust ja puudub piisav juhendamine, mistõttu võivad lapsed kogeda enesekindluse puudumist. See võib viia sõltuvuseni ja impulsiivse käitumiseni. Sageli pöörduvad ärevuses lapsed interneti poole, otsides tuge ja kindlustunnet, mis võib lõpuks põhjustada sundkäitumist internetikasutuses. (Lo *et al.*, 2020, lk 3) Erinevad vanemlusstiilid peegeldavad vanemate erinevaid arusaamu tehnoloogia kasutamisest, mida mõjutavad nende endi kasutamisharjumused ja sotsiaalmajanduslik taust. Autoriteetsed vanemad, kes on ise enesekindlad ja aktiivsed tehnoloogiakasutajad, rakendavad aktiivseid vahendusstrateegiaid nagu sisu üle arutamine, digipädevuse arendamine ja väärkasutamise tagajärgede selgitamine. (Brito *et al.*, 2017, lk 278)

Enesemääratlemise teooria (ingl *Self-Determination Theory*, edaspidi SDT) kohaselt on indiviididel kolm põhilist psühholoogilist vajadust – kaasatus, pädevus ja autonoomia (Abidin *et al.*, 2022, lk 2). SDT määratleb vanemluse kontekstis kuus vastanduvat

mõõdet, milleks on: autonoomia toetamine versus psühholoogiline kontroll, struktuur versus kaos, soojus versus tõrjumine (Costa *et al.*, 2019, lk 128). Levinud on arusaam, et vanemlusprogrammid on vajalikud vanematele, kes kuuluvad riskirühma ning kes on madalama haridustasemega. Vanemlusstiilide puhul tuleb siiski leida tasakaal. Näiteks, kui ühes äärmuses on hooletusse jätmise ja teises ülihoollitsev vanemlus, mõlemad äärmused takistavad lapse täisväärtuslikku arengut. Uuringud näitavad seost ülihoollitseva nn helikopter-vanemluse ja lapse ärevuse ning depressiooni esinemise vahel. Laps peab kasvades asuma iseseisvalt otsuseid langetama, millega ta aga toime ei tule, sest vanemate kasvatusstiil ei ole last selleks ette valmistanud. (Shaki *et al.*, 2022, lk 4755) Itaalias läbi viidud uuring (Del Boca *et al.*, 2020, lk 11) hindas vanemlusprogrammi mõju vanemate teadlikkuse kasvamisel ning tahtel parandada vanemate lastega koosveedetud aja hulka ja kvaliteeti ning selgus, et mida teadlikumad olid vanemad, seda kõrgem oli nende soov lastega tegeleda.

Vanemlusstiilid ja nende kujunemist mõjutavad tegurid on tänapäeval väga mitmekesised. Ühiskonnad ja kultuurid tunnistavad mitmesuguseid lähenemisviise ning vanematel on üha suurem vabadus ja võimalused oma laste kasvatamisel. Selle taustal muutub üha keerukamaks uute, vanemlusega seotud probleemide lahenduste leidmine.

1.3. Vanemlusharidus ja selle seos vanemlike oskuste arenemisega

Vanemlusprogrammidel on oluline roll pereelu kvaliteedi parandamisel ja laste arengu toetamisel. Positiivse vanemluse praktikad keskenduvad vanemate teadlikkuse tõstmisele ja suhtlemise parandamisele, mis on laste harmoonilise arengu jaoks hädavajalik. Nende programmide tõhus rakendamine mitte ainult ei paranda peresuhteid, vaid vähendab ka sotsiaalseid ja terviseiga seotud kulusid, mis toob märkimisväärset majanduslikku kasu.

Teaduspõhiste vanemlusprogrammide sisu komponentides joonistuvad välja mitmed ühised elemendid. Morris kolleegidega (2020, lk 523–525) toovad välja kolm peamist sarnast joont programmide vahel. Lapse- ja noorukieas areneb emotsioonide kontrollimine ning sellele keskendumine on paljude vanemlusprogrammide keskne osa. Teine ühisosa on ranguse vähendamine vanemluses. Mitmed uuringud ja metaanalüüsid on dokumenteerinud karmi ja kriitilise vanemluse kahjulikke mõjusid. Kolmas ühine

komponent on hooliva ja vastutuleliku suhte soodustamine. Vanemate väsimus kahandab nende suutlikkust efektiivselt vanemana toimida, vähendades enesetõhusust ja käitumise kohasust, mis omakorda mõjutab nende heaolu ja avaldab mõju lapse arengule kui ka peresuhete kvaliteedile (Chau & Giallo, 2015, lk 632).

Vanemlusprogrammid püüavad reformida täiskasvanute juurdunud käitumismalle. Keskmis on aktiivne õppeprotsess, kus vanemad mitte ainult ei saa teavet, vaid osalevad ka praktilistes tegevustes, et arendada ja demonstreerida konstruktiivseid suhtlusmeetodeid lastega. Bandura sotsiaalse õppimise teooria rõhutab jäljendamise tähtsust uute käitumisviiside omandamisel ning Grindal jt (2016, lk 239) kinnitavad, et käitumise muutmine on efektiivsem, kui see sisaldab nii modelleerimist kui ka praktilist harjutamist.

Barlow ja Coren (2018, lk 100) võtsid oma metaanalüüsis vaatluse alla uuringud, mis käsitlesid vanemlusprogrammide mõju. Uuringud käsitlesid laia spektrit, alates väikelaste (0–3-aastased) arengust kuni eripäraste sihtgruppide, nagu intellektipuudega või teismeliste vanemate, laste heaoluni. Lisaks uuriti programme, mis keskendusid käitumishäiretega (3–12-aastased) ja aktiivsus- ja tähelepanuhäire (edaspidi ADHD) diagnoosiga laste vanemate toetamisele ning vanemate endi psühhosotsiaalse heaolu parandamisele. Analüüsi tulemusena leiti, et käitumuslikud ja kognitiiv-käitumuslikud grupipõhised vanemlusprogrammid on tõhusad ja kuluefektiivsed meetodid laste käitumisprobleemide, vanemate vaimse tervise ja vanemlike oskuste parandamiseks lühiajaliselt. Investeeringud vanemlusprogrammidesse ei too mitte ainult märkimisväärset majanduslikku kokkuhoidu, vähendades perede vaesust, tervisealast ebavõrdsust, antisotsiaalset käitumist ja kuritegevust, vaid ka märkimisväärset kokkuhoidu nii tervishoiu- kui ka õigussüsteemile (Duncan *et al.*, 2017, lk 809).

Positiivne vanemlus, defineeritud kui lapse parimaid huve silmas pidav, toetav ja vägivallatu käitumine, on tihedalt seotud lapse harmoonilise arenguga. Seda iseloomustavad selged piirid ja juhendamine, mis võimaldavad lapse täielikku arengut. Uuringud kinnitavad positiivse vanemluse mõju lapse arengule erinevates sotsiaal-majanduslikes oludes, rõhutades vanemluse tähtsust lapse varasest east kuni noorukieani, kaasa arvatud emotsionaalse turvalisuse ja arenguvajaduste toetamine. (Vázquez *et al.*, 2019, lk 12-13) Positiivse vanemluse puhul on uuritud otsest mõju lapse

arengule varases eas. Ema positiivne suhtumine varases lapsepõlves on seotud lapse hilisemate sotsiaalsete oskustega, rõhutades varajase positiivse vanemluse mõju lapse arengule ja õppimisele maailmaga suhestumisel. (Planalp *et al.*, 2022, lk 720-721)

Mitmetes riikides on otsitud lahendusi vanemluse toetamiseks. Näiteks Kanadas on välja töötatud „1–2–3 Magic“ programm. Tegemist on kogukonnapõhise teenusega, mis pakub lühiajalist programmi lapsevanematele, kelle lapsed on 3–4-aastased. Programm keskendub positiivse vanemliku käitumise edendamisele ning vanemate karjumise, löömise ja kriitiliste märkuste vähendamisele. (Kagiticbasi & Britto, 2014, lk 315) Irimaal kaasati programmi vanemad, kelle lastel oli diagnoositud ADHD. Programmi läbinud emad tõid välja järgmised muutused: parem arusaam perekonnast, elukvaliteet, suhtlemisoskused ja peresuhted. Samuti väitsid programmis osalenud emad, et mõistavad paremini oma last, vähenenud on nende enda stressitase. (Allen *et al.*, 2023, lk 9–10)

Teadveloleku praktikatele põhinevates sekkumistes keskendutakse laste emotsionaalsele vastuvõtlikkusele, tahtlikule käitumisele, emotsionaalsele teadlikkusele, tähelepanelikule lähenemisele ja tingimusteta aktsepteerimisele. Antud lähenemine hõlmab vanemate suuremat teadlikkust enda sisemisest seisundist ja mõtteprotsessidest, et tõhustada vanemlike oskuste kogumit ja suhtlemist lapsega. (Townshend *et al.*, 2016, lk 161) Townshend kolleegidega (2016, lk 162) võtsid vaatluse alla erinevad teadveloleku praktikatel põhinevad sekkumised ning nende kohaselt paranes emotsionaalne teadlikkus eriti isade seas. Uuringus osalenud isad tunnetasid, et on emotsionaalselt vähem distantseerunud oma 10–14-aastastest lastest ning mõistavad paremini laste emotsioone. Gouveia jt (2016, lk 706) toovad välja, et isiklike, bioloogiliste ja kultuuriliste erinevuste tõttu kalduvad naised suhtuma lastesse soojemalt ja kaastundlikumalt kui mehed. See viitab sellele, et teadveloleku praktikal põhinevad vanemlusprogrammid võiksid eriti kasulikud olla meestele; neil võib aga olla raskem seesuguseid programme järgida või võtta omaks asjakohaseid vanemlike hoiakuid.

Chen & Chan (2016, lk 90) võtsid vaatluse alla 31 vanemlusprogrammi (osalejaid kokku oli 7124) gruppi erinevates riikides nagu Ameerika, Kanada, Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Tai ja Iraan. Uuriti vanemlusprogrammide efektiivsust lapse väärkohtlemise ennetamisel. Läbi viidud metaanalüüs näitas programmide tõhusust sekkumismeetodina lapse väärkohtlemise ennetamisel. Samas ainult 13 uuringus viidi

läbi järelhindamised erinevatel ajahetkedel, mistõttu on raske hinnata vanemlusprogrammi mõju jätkusuutlikkust. Lisaks võivad vanemate hoiakuid ja käitumist pärast sekkumist mõjutada majanduslik seisund, perekonnastruktuur ja suurus ning sotsiaalsed võrgustikud. (Chen & Chan, 2016, lk 97)

Vanemad tunnevad sageli ebakindlust laste kasvatamise kvaliteedi osas ja on mures, kuidas toime tulla võimalike probleemidega. Eriti stressirohke on teismeliste käitumise mõistmine, mis võib vanemates tekitada süü- ja ebapiisavustunnet, eriti ühiskondlike ootuste tõttu kasvatada edukaid lapsi. (Martínez-González *et al.*, 2016, lk 112) Täheldatud on, et vanemate lastega (6–17-aastased) peredes on nii meeste kui naiste rahulolu ja õnnetunne langenud (Vanassche *et al.*, 2013, lk 515). Hispaanias positiivse vanemluse edendamise programmis osalenud vanemate seas läbi viidud uuringu tulemused näitavad vanemate enesehinnangu ja enesekindluse märkimisväärset suurenemist. Vanemad kujundasid positiivsema suhtumise oma ellu ja suutsid paremini toime tulla ootamatuste ning lastega seotud väljakutsetega, mis omakorda aitas paremini hallata süütunnet lapse käitumisprobleemide või koolis ebaõnnestumiste korral. (Martínez-González *et al.*, 2016, lk 115)

Perekond on pidevas arengus ning erinevatel etappidel seisavad lapsevanemad silmitsi muutuste ja konfliktidega, mis mõjutavad tugevalt nii laste kui ka vanemate heaolu. Perekonnas toimuvad arengud avaldavad mõju laste emotsionaalsele, vaimsele ja hariduslikule arengule. Seetõttu on vanemlusprogrammidel oluline ja toetav roll perede sotsiaalse toimetuleku, vanemliku pädevuse kui ka vanemate ja laste heaolu tagamisel.

2. UURING VANEMLUSHARIDUSE PROGRAMMIDE VAJADUSE JA KÄTTESAADAVUSE KOHTA LÄÄNE-VIRUMAA LAPSEVANEMATE SEAS

2.1. Vanemlushariduse ülevaade ja hetke olukord Lääne-Virumaal

Eesti perede heaolu ja tervise toetamine on riigi ja omavalitsuste üks olulisi prioriteete, millele pööratakse suurt tähelepanu erinevate programmide ja strateegiate kaudu. Lääne-Virumaa tervise ja heaolu strateegilise arengukava (Lääne-Viru Omavalitsuste Liit, 2022, lk 13) kohaselt on süsteemne vanemlusharidus üks kava alaeesmärkidest, kuid puudub pakutavate programmide hetkeolukorra kaardistus ning vajaduse ülevaade laiemalt. Olemasoleva olukorra kaardistamine võimaldab välja töötada süsteemsed tegevussuunad ja koolitusvajaduse erinevatele sihtrühmadele.

Trummal (2022, lk 10–12) toob esile Eestis pakutavad mitmed vanemate toetamise viisid, mille hulgas on ka koolitused nagu „Imelised aastad“, Gordoni perekool, PREP paarisuhtekoolitus, beebi- ja perekoolid ning Tallinna linnaosavalitsuste poolt korraldatavad koolitused. Murekohaks on siiski asjaolu, et toetust antakse piiratud ulatuses ja see on kättesaadav väikesele hulgale lastevanematele. Peamiselt neile vanematele, kes on aktiivsed, otsivad ja mõistavad vajadust oma oskusi täiendada. Pakutavad koolitused on peamiselt suunatud nooremaealiste laste vanematele, kuid toetust vajavad ka pered, kus lapsed on juba suuremad.

Eestis pakutakse teaduspõhiseid koolitusi perede toetamiseks. Mitmed koolitused on tasulised. Tasuta koolitus on „Imelised aastad,“ mille sihtrühmaks on 2–8-aastaste laste vanemad. (Tervise Arengu Instituut, *s. a.*) 2024. aastal toimub vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitus 64 omavalitsuses, millest viis on Lääne-Virumaal (Tervise Arengu Instituut, 2024).

Kokkuvõtvalt on Eesti perede toetamise struktuur keeruline ja mitmetahuline, hõlmates nii vanemlusprogramme kui ka perevägivalla ennetustööd. Kuigi on tehtud olulisi edusamme, on jätkuvalt vajadus suurema toetuse ja ressursside järele, et tagada peredele vajalik abi ja toetus.

2.2. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus

Lõputöös kasutati kvantitatiivse uurimismeetodina kaardistusuuringut (Õunapuu, 2014, lk 60). Uuringuga kaardistati praeguse olukorra kirjeldus ja analüüs, mistõttu on tegemist sünkroonse uuringuga (Lagerspetz, 2023, lk 84). Kvantitatiivse uurimismeetodi andmed põhinevad ettekavatsetud valimil, mis lubab tulemusi üldistada valikukriteeriumidega määratletud populatsiooni suhtes (Andrade, 2021, lk 87). Meetodi usaldusväärsuse tagavad täpsed ja kvantitatiivsed andmed ning kvantitatiivset uurimist saab kasutada suure hulga andmete analüüsimiseks (Askarzai & Unhelkar, 2017, lk 26).

Andmekogumismeetodina kasutas autor küsitluse meetodit, koostades veebiküsitluse. Antud meetod on kvantitatiivse uurimismeetodi puhul tõhus ja efektiivne viis kuna võimaldab standardiseeritud andmekogumist. Küsitlust kasutatakse suurte valimite korral ning vastused kirjeldatakse ja analüüsitakse statistiliselt (Lagerpetz, 2023, lk 159). Struktureeritud küsimustega koguti teavet vanemlushariduse valdkonnast ja selle vajadusest Lääne-Virumaal. Tulemused annavad arusaama sellest, kuidas parandada vanemlushariduse kättesaadavust Lääne-Virumaal ning milliseid meetmeid on vaja rakendada, et toetada piirkonna vanemaid ja nende laste arengut.

Uurimistulemuste usaldusväärsus tagatakse populatsiooni esindava valimiga (Õunapuu, 2014, lk 139). Ettekavatsetud valimi alusel moodustasid uuringu valimi Lääne-Virumaa lasteaedade (34) ja üldhariduskoolide (31) laste vanemad (Lääne-Viru Omavalitsuste Liit, s. a.). Valimi koostamisel lähtuti konkreetsetest kriteeriumidest, põhinedes Lääne-Virumaa lapsevanemate arvamustel nende vanemlike oskuste ja kohalike omavalitsuste rolli kohta nende oskuste arendamisel. Valimi suuruse arvutamisel lähtuti Eesti Rakendusuuringute Keskuse Centar (Kallaste *et al.*, 2023) uuringu raportist. Antud uuringu kohaselt on Eestis lastetoetuse saajate arv 155 430 (24.08.2022 seisuga), mis moodustab 11% Eesti rahvastiku arvust. Lääne-Virumaal on seisuga 01.01.2024 elanikke 58 328 (Siseministerium, 2024). Elanike arv elukoha järgi on toodud tabelis 1. Kui sama

suhtarv kehtib ka Lääne-Virumaal siis võib järeldada, et Lääne-Virumaal on lapsevanemaid 6416. Valimi suuruse väljaarvutamisel kasutas autor MaCorr valimikalkulaatorit, mille usaldustasemeks võeti 95% ning veamarginaaliks 5%. Antud kriteeriumite põhjal oli valimi suuruseks 363. (MaCorr Research, *n.d.*)

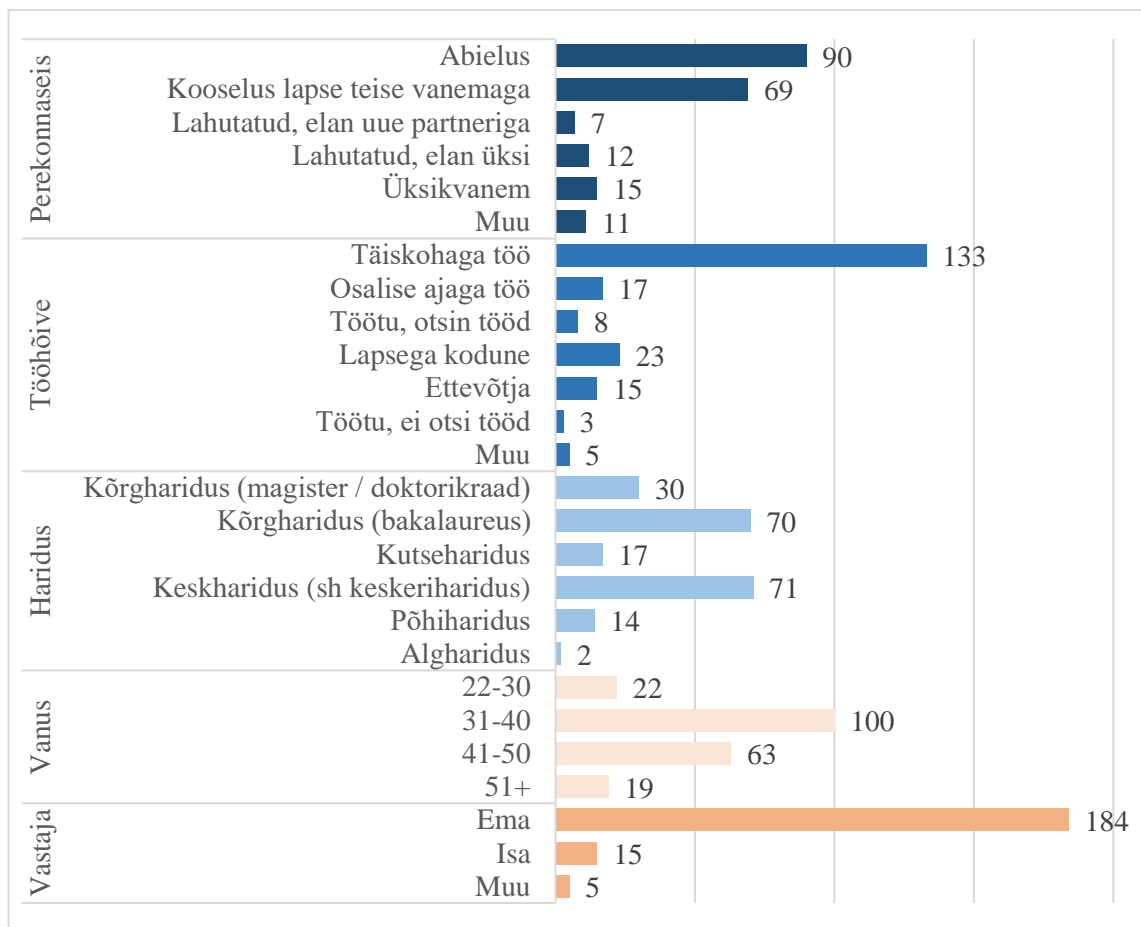
Tabel 1. Elanike arv elukoha järgi

	Tööealised				Rahvaarv kokku
	Lapsed 0-6	Lapsed 7-18	19-64	Eakad 65+	
Haljala vald	263	815	2509	2120	4298
Kadrina vald	329	1188	2749	1914	4733
Rakvere vald	356	1446	3290	2328	5639
Rakvere linn	1176	3893	8387	6574	15091
Tapa vald	707	2392	5825	5310	10559
Vinni vald	495	1601	3945	2876	6791
Viru-Nigula vald	298	1173	3151	3014	5631
Väike-Maarja vald	388	1303	3105	2708	5586
Kokku	4012	13811	32961	26844	58328

Allikas: Eesti Linnade ja Valdade Liit, 2024

Küsitluse läbiviimise instrumendiks oli küsimustik, mis sisaldas 36 suletud tüüpi küsimust, millele lisati piiratud määral avatust, integreerides vastuste hulka valiku „muu“. Selline lähenemisviis võimaldas uurida, mil määral respondendid said aru küsimuste valikuvõimalustest ja ootustest (Õunapuu, 2014, lk 162). Küsitluse esimene jaotis keskendus sotsiaaldemograafilistele andmetele, teine osa küsimustele, mis olid seotud vanemlusstiilidega ja sellega, kuidas vanem erinevates lapsega seotud situatsioonides käitub. Kolmanda ja neljanda jaotise küsimused keskendusid respondendi enesetõhususele ning stressile. Viies jaotis koosnes küsimuste sektsioonist, mis keskendusid ootustele ja vajadustele vanemlushariduse osas. Antud jaotises oli võimalus esitada ka vabas vormis kommentaare.

Tartu Ülikooli *LimeSurvey* küsitluskeskkonnas koostatud anonüümset ankeeti (vt lisa 1) jagati 2024. aasta 4–31. märtsini piirkonna kogukondlikes sotsiaalvõrgustiku gruppides, kohalikus väljaandes „Kuulutaja“, Lääne-Virumaa koolide, lasteaedade e-kirja listides ning Lääne-Virumaa lastekaitse- ja sotsiaaltöötajate seas. Kokku laekus 204 täielikult täidetud ankeeti. Soovituslik respondentide piir jäi sellega saavutamata ning veamarginaal on 6,8%. Antud vastused võimaldavad siiski küsitluse raames üldistusi teha. Respondentide täpne jaotus perekonnaseisu, hariduse, tööhõive, vanuse ja vastaja järgi on ära toodud joonisel 1.



Joonis 1. Respondentide jaotus soo, vanuse ja haridustaseme järgi (n=204)

Küsitlusele vastajatest enamuse moodustasid emad (90%), kooselus või abielus (78%) respondendid ning kõige rohkem respondente oli Rakvere linnast, kõige vähem Tamsalu linnast. Respondentide elukohajärgne jaotus on kuvatud tabelis 2.

Tabel 2. Respondentide jaotus elukoha järgi

Maakond	Respondente	Elukoht	Respondente	Asum	Respondente
Haljala vald	7	Tapa linn	4	Alevikus	42
Kadrina vald	7	Tapa vald	16	Alevis	32
Kunda linn	9	Vinni vald	24	Külas	54
Rakvere linn	60	Viru-Nigula vald	19	Linnas	76
Rakvere vald	36	Väike-Maarja vald	20		
Tamsalu linn	2				

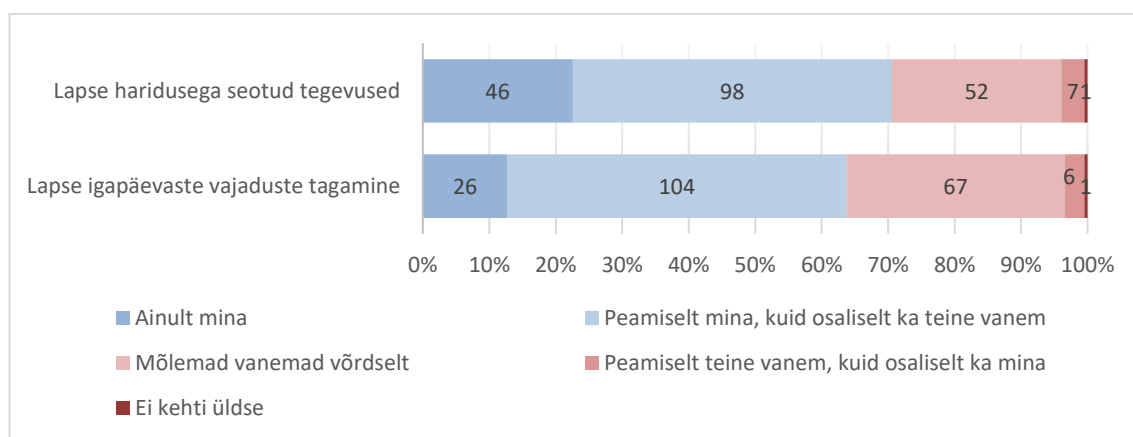
Andmete statistiliseks analüüsiks kasutati andmetöötlusprogrammi JASP versiooni 0.18.3. Kirjeldava statistilise analüüsi abil saadud tulemusi selgitatakse, tehakse kokkuvõtte ja järeldused ning esitatakse andmed tabelite, graafikute ja jooniste kujul

(Õunapuu, 2014, lk 184). Numbrilised andmed respondentide arvu kohta on töös esitatud graafikutena.

2.3. Uurimistulemuste analüüs

2.3.1. Demograafiliste tegurite mõju vanemate kasvatushoiakutele

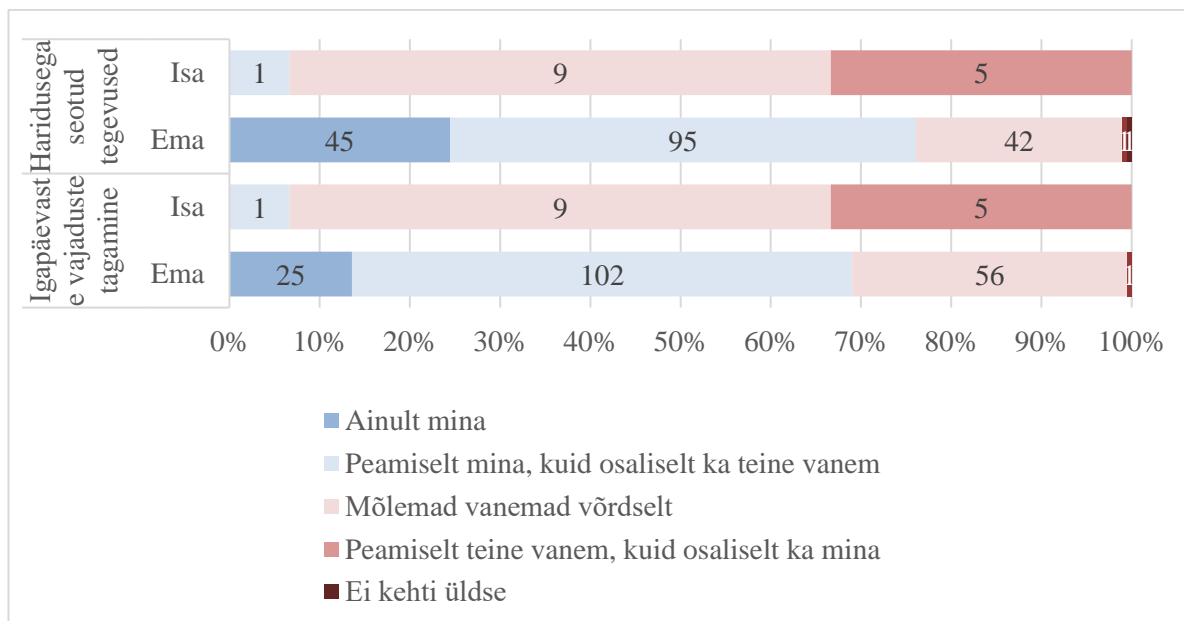
Tehtud uuring näitab, et üksnes või peamiselt vastutab lapse igapäevase hoolduse (64%) ja haridusega (71%) seotud tegevuse eest üks pereliige. 33% puhul vastutavad vanemad võrdselt lapse igapäevaste tegevuste eest ning haridusega seonduva osas 25% (vt joonis 2).



Joonis 2. Laste igapäevaste vajaduste ja hariduslike tegevuste tagamine (n=204)

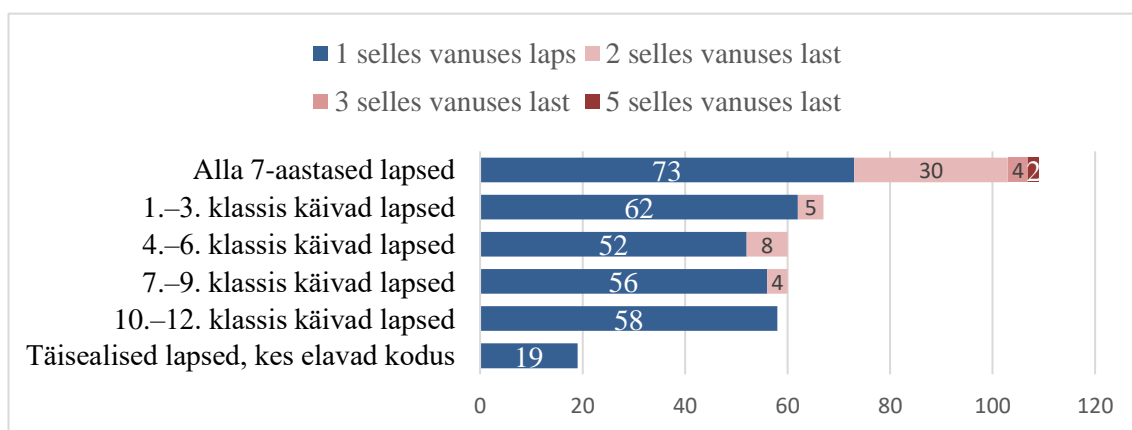
Joonisel 3 on toodud emade ja isade panus lapse igapäevaste vajaduste tagamisel, millest nähtub, et nii emad kui ka isad nõustuvad sellega, et emad panustavad sellesse rohkem kui isad, kuigi 60% küsitlusele vastanud isadest on arvamusel, et panustavad mõlemad lapsevanemad.

Arvestades, et vastanud emade koguarv on 184 ja isadel 15, siis isade arvamused on esindatud piiratud ulatuses. Emade vastused näitavad, et suurem osa vastutusest lasub neil nii igapäevaste vajaduste tagamisel kui ka haridusega seotud tegevustes. See vastutuse jaotus võib viidata emade kõrgemale kaasatusele või traditsioonilisematele vaadetele pererollidele.



Joonis 3. Vanemate panus laste igapäevaste vajaduste ja hariduslike tegevuste tagamisel (n=204)

Joonisel 4 on ära toodud laste arvud peres. 39% respondentide peres on kasvamas kaks alla 18-aastast last. 47% üksi elavatest vanematest kasvatab kahte alla 18-aastast last. 33% peres kasvab üks ja 25% peres kolm või enam alaealist last.

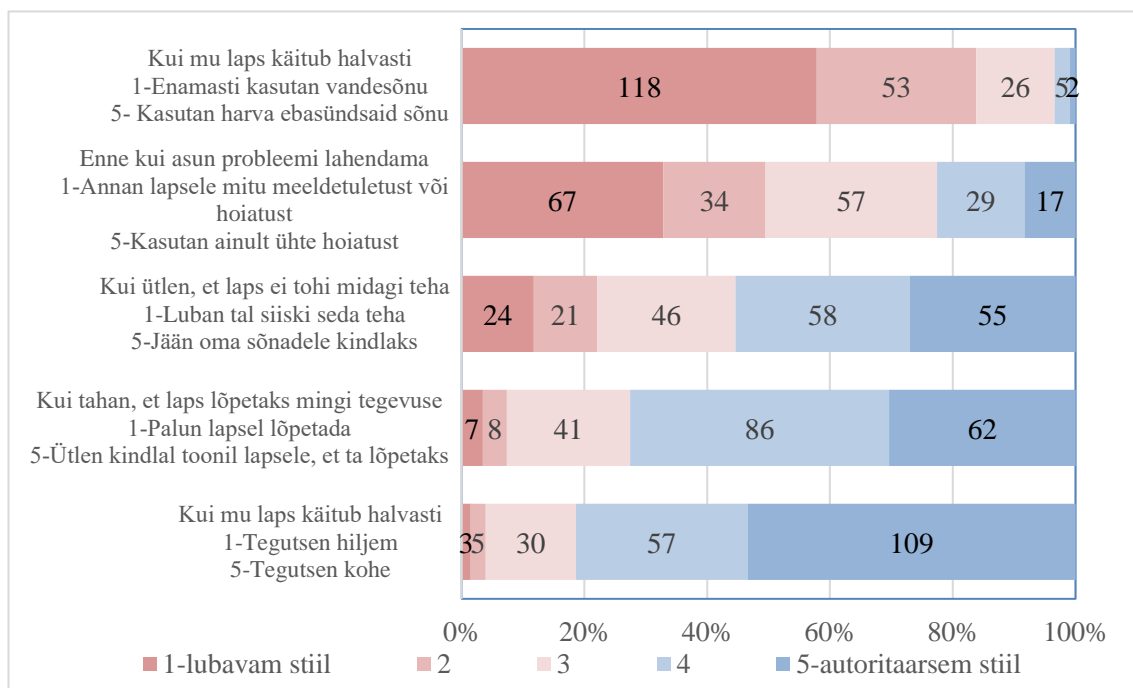


Joonis 4. Leibkonnas elavate laste vanusegruppide jaotus (n=204)

Demograafilised tegurid nagu vanemate tööalane staatus ja laste arv peres mõjutavad vanemate hoiakuid ja vastutuse jaotust laste hooldamisel. Enamasti lasub põhivastutus ühel vanemal, kuid täistööajaga töötavate vanemate seas on vastutus ühtlasem. Piirkondlikud erinevused on minimaalsed, mis viitab ühtsetele piirkondlikele mustritele.

2.3.2. Vanemlusstiilid vanemate kasvatushoiakute mõjutajana

Tulemustest selgub, et vanemate hoiakutes ja käitumises lapsevanemaks olemise suhtes on erinevusi, mida mõjutavad mitmed tegurid. Respondentidele esitati väited viies valdkonnas: vandesõnade kasutamine lapse halva käitumise korral, tegutsemine ebasobiva käitumise puhul, meeldetuletuste või hoiatuste kasutamine enne probleemi lahendamist, järjekindlus kehtestatud piiride seadmises ning lapse ebasobiva tegevuse lõpetamise nõudmine (vt joonis 5).



Joonis 5. Vanemate hinnangud oma käitumisele lapse kasvatamise situatsioonides (n=204)

Joonis 5 põhineb vanemate käitumisele lapse distsiplineerimisel ja näitab, et enamik vanematest väldib vandesõnade kasutamist lapse halva käitumise korral. Kui on vaja probleemi lahendada, eelistab 33% vanematest anda lapsele mitmeid meeldetuletusi või hoiatusi, enne kui rakendatakse rangemaid meetmeid, näidates seeläbi eelistust konflikti rahumeelseks lahendamiseks.

Lisaks on 27% vanematest kindlad oma sõnadele. Sarnane järjekindlus ilmneb ka olukordades, kus vanemad soovivad, et laps mingi tegevuse lõpetaks – 30% annavad selge korralduse. 53% vanematest reageerivad koheselt ja järjekindlalt, kui laps käitub

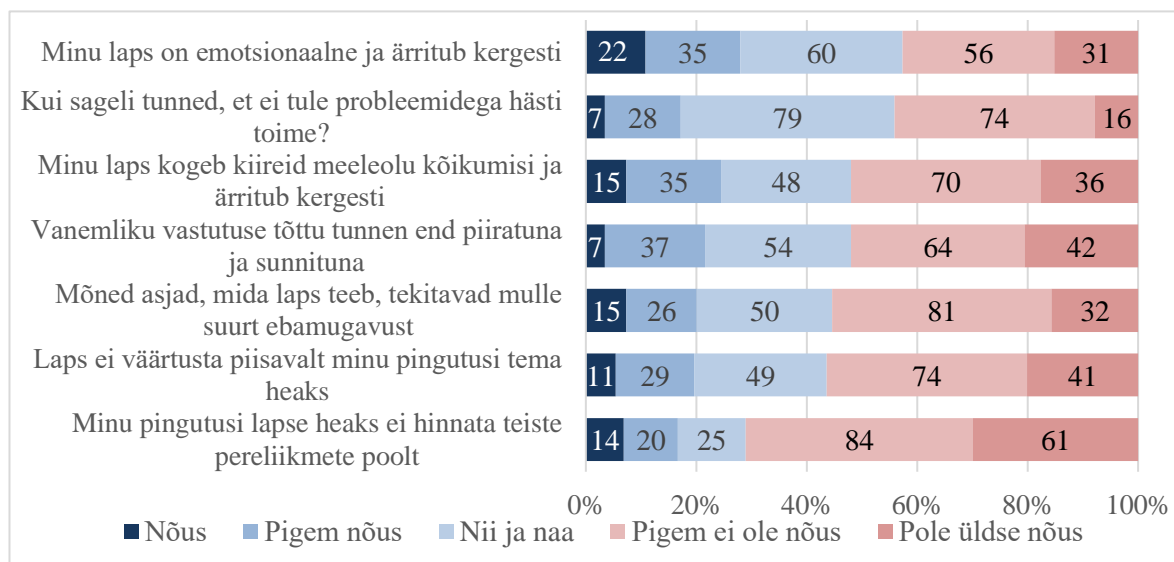
halvasti. Vaadates antud küsimust vanuserühmade lõikes, selgus et vanemate kasvatustüübid varieeruvad erinevate vanuserühmade lõikes. Eelkõige paistab silma, et vanemad vanuserühmad (50+ aastased) kalduvad probleemi lahendamisel kasutama vähem meeldetuletusi või hoiatusi ning nooremad (22–30) kalduvad paindlikuma hoiaku poole, andes lapsele mitmeid meeldetuletusi (vt lisa2).

Tulemused näitavad, et distsiplineerimisstiilid varieeruvad vanuserühmiti. Enamik vanemaid väldib vandesõnu ja eelistab konflikte rahumeelselt lahendada, kasutades meeldetuletusi ja hoiatusi. Samas näitavad vanemad vanuserühmad suuremat järjekindlust ja otsustavust, erinevalt noorematest, kes on paindlikumad.

2.3.3. Vanemate toimetulek ja taju lapsevanemaks olemise väljakutsetest

Antud küsimuste grupis uuriti vanemate seisukohti ja kogemusi seoses toimetulekuga laste kasvatamisega kaasnevates väljakutsetes. Vanemate arvamused oma võimekusest lapsi kasvatada ja toetada ei ole ühetaolised, vaid kujunevad vastavalt isiklikule ja demograafilisele taustale.

Joonisel 6 kajastatud andmed annavad ülevaate vanemate hoiakutest ja toimetulekust, tuues esile nii positiivseid kui ka väljakutsuvaid aspekte.



Joonis 6. Vanemate enesetõhususe tajumine erinevates kasvatusolukordades (n=204)

Enamik vanemaid (79%) tunneb, et tuleb probleemidega hästi toime. Siiski tõstatub ka väljakutseid. 28% vanematest tõdeb, et nende lapsed on kergesti ärrituvad ja emotsionaalsed, ning 25% märgib laste kiireid meeleolu kõikumisi, mis võib panna vanemate kannatlikkuse proovile. 22% vanematest tajub vanemliku vastutuse tõttu end piiratu ja sunnitu. 17% vastanustest, eriti 30–40-aastaste seas, tunneb, et teised pereliikmed ei hinda piisavalt nende pingutusi lapse heaks; see rahulolematuse väheneb vanuse kasvades. Abielus või kooselus olevad vanemad tunnetavad vähem tunnustuse puudumist võrreldes 60% lahutatud või uue partneriga elavate vanematega.

Vanemate tajud laste tunnustusest nende pingutuste suhtes varieeruvad sõltuvalt laste vanusest. Alla 7-aastaste laste vanematest 56% tajub lastelt vähest tunnustust, kuid see tundmus väheneb laste kasvades. 10.–12. klassi laste vanematest 65% ei nõustu väitega, et nende pingutusi ei hinnata.

Tulemused rõhutavad, et lastekasvatuse väljakutsetega toime tulemine varieerub ning on seotud demograafiliste teguritega. See toob esile vajaduse paremini mõista ja toetada vanemaid nende mitmekesistes ja tihti keerulistes kasvatusrollides.

2.3.4. Vanemate hinnang ja arenguvajadused lapsekasvatuse kompetentsides

Küsimuste grupi fookuses oli respondentide hinnang vanemlike oskuste hetkeolukorrale ning sellele, kust senised teadmised pärinevad. Respondentidel paluti hinnata oma pädevust erinevates aspektides ning hinnata kompetentsi skaalal väga tugev kuni vajab arengut.

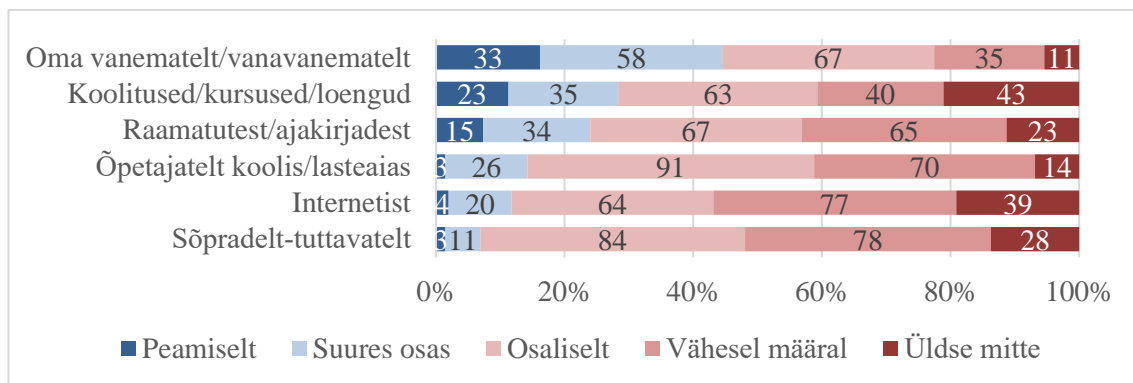
19% respondentidest usub, et nende vanemlikud oskused on piisavad. Samuti peab 19% vastajatest oma oskusi keskmisteks, samas kui 37% leiab, et kuigi oskused on piisavad, näevad siiski võimalust end arendada. 30% respondentidest peab vanemlike oskuste täiendamist väga vajalikuks, samas kui 42% näeb seda pigem vajalikuks. Vaid 8% peab vanemlike oskuste täiendamist pigem mittevajalikuks. Ühe ema kommentaar: "Ma soovin, et minu suutmatuse oma probleemidega toimetulekul ei tekitaks lapsele teatud käitumismustreid, just negatiivses mõttes."

Vanemate hinnangud oma kasvatusoskustele toovad esile nii tugevused kui ka arenguvajadused erinevates valdkondades. Enamik vanemaid tunneb end kindlalt pakkudes lapsele akadeemilist tuge (58%) ja suheldes haridustöötajatega (68%). Samas tajutakse end vähem kindlalt lapsele piiride seadmisel ja distsipliini rakendamisel viisil, mis toetab lapse positiivset arengut. Lisaks märgivad vanemad, et neil on raskusi rahuliku meele säilitamisega lapsevanemaks olemise väljakutsetes (45%).

Lapse emotsionaalsete vajaduste märkamine ja käitumisprobleemide lahendamine valdkonnas näevad vanemad samuti arenguruumi. Umbes veerand vanematest tajub, et nende oskused emotsionaalsete vajaduste märkamisel ja käitumisprobleemide lahendamisel võiksid olla paremad. See rõhutab vajadust suurendada vanemate teadlikkust ja oskusi, et paremini toime tulla laste emotsionaalsete ja käitumisega seotud väljakutsetega (vt lisa 3).

Andmete analüüsist (vt lisa 4) ilmneb, et vanemate oskused ja suutlikkus toime tulla lapsevanemaks olemise väljakutsetega paranevad lapse kasvades, kuid teatud väljakutsed, nagu võime leida lahendusi lapse käitumisprobleemidele ilma välise abita, võivad olla kriitilisemad erinevates vanuserühmades. Vanemate hinnangul paranevad oskused lapse vanuse kasvades. Alla 7-aastaste laste vanemad hindavad oma oskusi "keskmiselt pädevaks" 20% juhtudest, samas kui 10.–12. klassis käivate laste vanemad teevad seda 28% juhtudest. Teismeliste laste vanemate taju suutlikkuse osas säilitada rahulikku meelt ja konstruktiivset suhtumist lapsevanemaks olemise väljakutsetes on kõige madalam (28%).

Joonis 7 näitab, et suur osa respondentide lastekasvatamise teadmistest pärineb vanematelt või vanavanematelt. Ühe ema kommentaar: "Minule on antud edasi kasvatusmeetodid oma vanemate poolt, mida tänapäeval ei kasutata. Enamus on tulnud ümber õppida." See toob esile vanade kasvatusviiside ümberhindamise ja uute lähenemiste omaksvõtu tähtsuse tänapäeva vanemate jaoks.

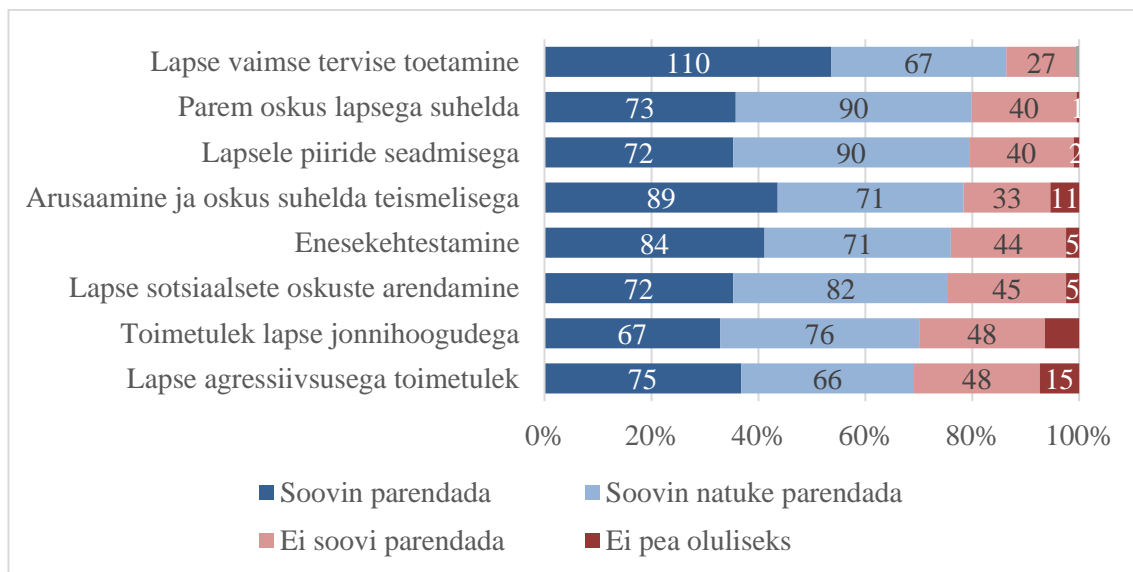


Joonis 7. Vanemlike oskuste omandamine (n=204)

Joonisel 8 on esitatud andmed, milles 54% vastanutest tunnistab vajadust arendada oskusi, mis toetaksid lapse vaimset tervist. Suhtlemisoskuste parandamine oma teismelise lapsega on oluline 44% vanemate jaoks, samas kui 36% peavad oluliseks suhtlemisoskuste parandamist lastega igas vanuses. See peegeldab suhtlemisprobleemide tähtsust erinevas vanuses lastega. Ühe ema kommentaar: „Et ei tekiks lapsega suheldes ärritust ning suudaks olla järjepidev, samuti soovin et laps ei lakkaks suhtlemast ja ei solvuks“ ja ühe ema kommentaar: „Olen osalenud Gordoni perekooli programmis. Kahjuks puudub programm teismelise kasvatamisel.“

Vanemad tunnevad ka vajadust olla järjekindlamad ja autoriteetsemad lapsevanemad. 36% vanematest näeb vajadust parandada oma lähenemist lapse agressiivsusega toimetulekul ja sotsiaalsete oskuste arendamisel. Need mured viitavad sellele, et lapsed võivad kogeda raskusi emotsioonide juhtimisel või suhtlemisel eakaaslastega. Lisaks näitab 41% vanemate soov enesekehtestamist parandada ja 37% soov paremini piire seada, et vanemad otsivad võimalusi olla enesekindlamad ja tõhusamad laste kasvatamisel.

Üldiselt on näha, et vanemad tunnetavad kõige enam vajadust parendada lapsele emotsionaalse toe pakkumist ja suhtlemisoskuste täiendamist igas vanuses lastega. Selline suundumus peegeldab kaasaegse vanemluse väljakutseid, kus vaimne heaolu ja avatud suhtlus on kasvavalt fookuses.



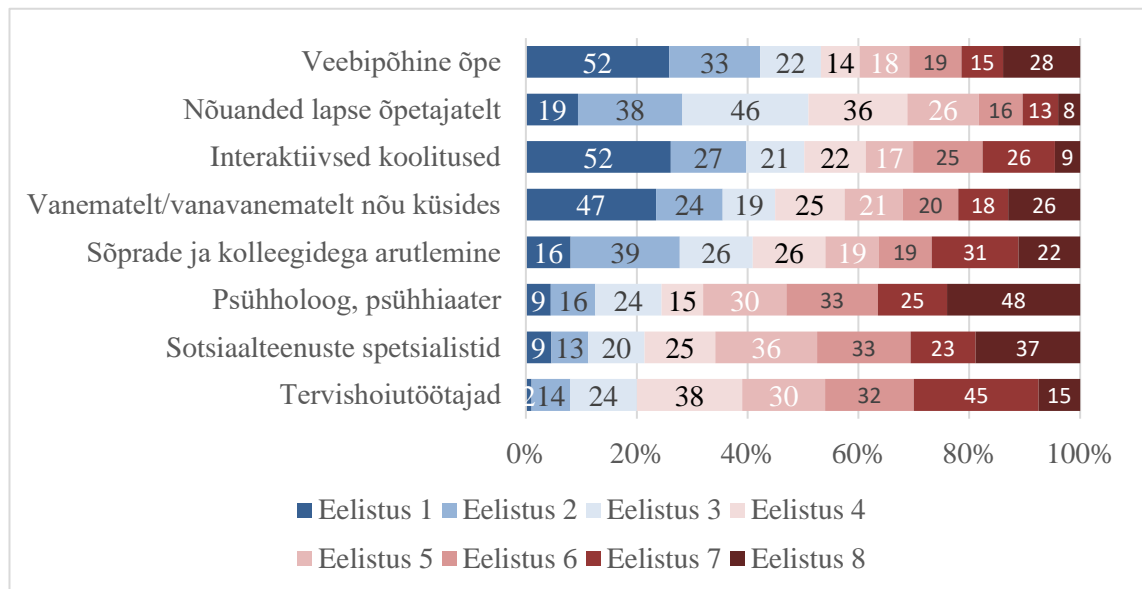
Joonis 8. Vanemate hinnangud parendamist vajavatele vanemlikele oskustele (n=204)

Respondentidel paluti järjestada eelistused vanemlike oskuste täiendamiseks. Joonisel 9 on esitatud kasvatusalaste oskuste täiendamise meetodid, millest kõige populaarsemaks osutusid veebipõhine õpe ja interaktiivsed koolitused, mis võimaldavad kohtuda teiste vanematega. Nõuanded lapse õpetajalt olid neljandal kohal, näidates vanemate usaldust haridustöötajate vastu. Ühe isa kommentaar: „Kuna poole ajast on nad koolis, siis on hea saada AUSAT tagasisidet, mis võiks olla paremini või millele võiks kodus tähelepanu pöörata.“ 79% vanematest pidas kooli ja lasteaia rolli laste kasvatamisel oluliseks, rõhutades haridustöötajate tähtsust lapse arengu etappide mõistmisel. Psühholoogide ja psühhiaatrite poole pöördumine jäi üldises eelistuste hierarhias tagaplaanile.

Kohaliku omavalitsuse tuge lapse kasvatamisel peab piisavaks 25% ja ebapiisavaks 29% respondentidest. Avatud küsimusele vastates väljendasid vanemad ootusi kogukonnale ja kohalikule omavalitsusele seoses lapsevanemaks olemise teekonnaga. Respondendid rõhutasid vajadust parandada koostööd haridusasutuste ja kohalike omavalitsustega, soovides regulaarseid koolitusi, mis oleks suunatud erinevatele vanusegruppidele. Samuti loodetakse naabritelt ja teistelt kogukonna liikmetelt heatahtlikku ning toetavat suhtumist, eriti lastega seotud küsimuste ja probleemide puhul.

On väljendatud vajadust suurendada ressursside kättesaadavust ja vähendada bürokraatiat, mis hõlmaks ligipääsu usaldusväärsetele lapsehoidjatele ja psühholoogidele ning huvitegevuse toetamist. Lisaks soovitakse, et ühiskond oleks avatum ja ausam

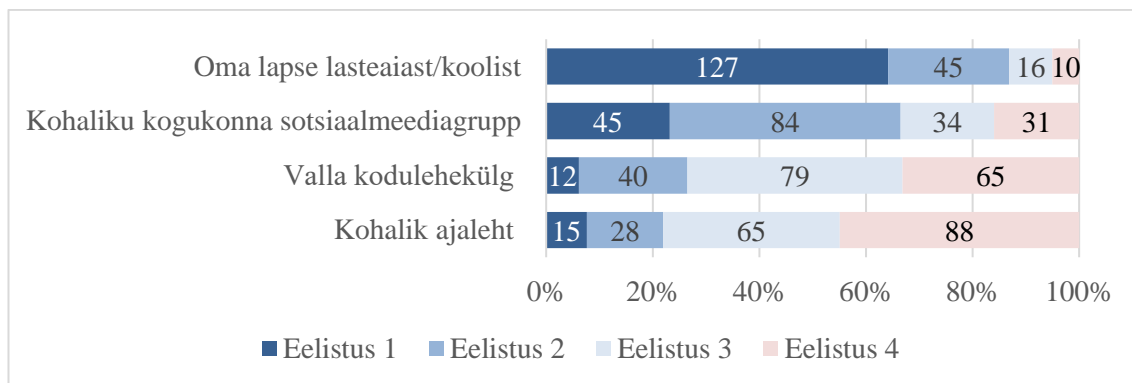
lapsevanemaks olemise väljakutsete käsitlemisel, mis aitaks vanematel paremini toime tulla oma emotsionaalsete raskustega. Välja toodud ootused peegeldavad soovi integreerituma ja toetavama lähenemise suunas, mis mitte ainult ei hõlbusta laste kasvatamist, vaid aitab ka tagada nende üldise heaolu.



Joonis 9. Vanemate eelistused kasvatusalase oskuse täiendamise osas (n=204)

Küsimusele, kui sageli osaleksid vanemad kodukohas toimuvatel vanemlust toetavatel koolitustel, vastas 67% respondentidest, et osaleksid juhul, kui teema neid kõnetab. 16% respondentidest nimetas teemasid, mis on koondatud sõnapilve (vt lisa 5). Peamised valdkonnad: laste emotsionaalse ja vaimse heaolu toetamine, sealhulgas ärevuse, koolistressi ja emotsioonidega toimetuleku strateegiad; efektiivne suhtlemine teismelistega; laste iseseisvumine, õpimotivatsioon ja tervisliku toitumise edendamine. Samuti peeti oluliseks koolikiusamise ja suhteprobleemide lahendamist ning nutisõltuvusega toimetulekut. Lisaks rõhutasid vanemad vajadust õppida, kuidas püsida rahulik ja tasakaalukas, säilitada rahumeelseid suhteid ja positiivset õhkkonda kodus.

Ülekaalukalt (62%) eelistavad vanemad saada informatsiooni koolituste kohta lapse koolist või lasteaiast (vt joonis 10). 31% respondentidest ei ole teadlikud kohalikest koolitustest ja 32% pole koolitustel osalenud. Koolitused, millest ollakse kuulnud: „Imelised aastad“, Gordoni perekooli, Tanel Jäppineni loenguid, Rita Rätsepa koolitusi ja veebipõhiseid spetsiifilisi programme nagu ATH tugirühm, "Vaikuseminutid", sotsiaaluskuste kool ja Montessori-teemalised loengud.



Joonis 10. Vanemate eelistused koolituste infoallikatele (n=204)

Üldjoontes peegeldab vanemate soov arendada oma oskuseid kaasaegses vanemluses vaimse heaolu, avatud suhtlemise ja positiivse käitumise tähtsust nii laste kui ka vanemate endi elus. Vanemad otsivad tuge ja juhiseid, et suurendada pädevust mitmes valdkonnas, sealhulgas emotsionaalse toe pakkumine, suhtlemisoskuste parandamine, käitumisprobleemidega toimetulek ja iseseisvuse edendamine. Samuti ollakse teadlikud vajadusest püsida rahulik ja tasakaalukas, säilitada rahumeelseid suhteid ning luua positiivne õhkkond kodus.

2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Uurimistulemused näitasid, et vanemlushariduse programmid on Lääne-Virumaal hädavajalikud, kuna pakuvad vanematele asjakohaseid oskusi ja teadmisi, mis on olulised laste kasvatamisel. Töö tõi esile ka vanemate suure huvi vanemlike oskuste arendamise vastu, kuid pakkumised kohalikul tasandil on piiratud või vanematel puudub teadlikkus nende toimumise kohta.

Morris ja tema kolleegid (2020, lk 523–525) toovad välja kolm peamist ühist joont vanemlusprogrammides: emotsioonide kontrollimise oskuste arendamine lapse- ja noorukieas, ranguse vähendamine vanemluses ja hooliva ning vastutuleliku suhte soodustamine. Käesoleva uuringu tulemused haakuvad Morris ja kolleegide väidetega, näidates, et vanemad püüavad kasvatusstiilides integreerida toetavat suhtumist, mis on kooskõlas Smarti (2011, lk 102) rõhutatuga, et lapse lähim keskkond mängib olulist rolli tema arengus. Samuti leidis kinnitust, sarnaselt Del Boca ja teised (2020, lk 11) tulemustele, et vanemate teadlikkuse tõstmine aitab parandada suhtumist ja kaasatust laste kasvatamisel. Tulemused näitavad, et emadel on suurem roll laste igapäevaste

vajaduste ja haridusega seotud tegevuste tagamisel, viidates sellele, et suurem teadlikkus võib tõsta vanemate aktiivsust ja vastutustundlikkust lapse kasvatamisel. See viitab sellele, et emad on tavaliselt laste eest hoolitsemisel aktiivsemad, mida toetab Gouveia ja teised (2016, lk 706) leidu, et naised kalduvad lastesse suhtuma soojemalt ja kaastundlikumalt.

Lisaks käsitleb uuring vanemate toimetulekut lapsevanemaks olemise väljakutsetega, mis kajastab Chau ja Giallo (2015, lk 632) ning Townshendi ja teised (2016, lk 162) tööd, rõhutades vanemlust toetavate praktikate ja vanemliku teadlikkuse olulisust emotsionaalse teadlikkuse ja vanemate heaolu parendamisel. Käesolevast uuringust selgub, et vanemad tunnevad vajadust oma oskusi arendada, et paremini toime tulla nii igapäevaste kui ka emotsionaalsete väljakutsetega, näidates, et efektiivsem vanemlus toetub teadlikkusele ja emotsionaalsele kompetentsile.

Ainult 9% vastanutest on isad, mis viitab nende madalale osalusele lastekasvatuse küsimustes. Antony (2022, lk 246) rõhutab, et lapse kasvukeskkonnas on vanemate kaasatus hädavajalik. Isade vähene osalus takistab neil vanemlike kohustuste mõistmist ja täitmist. Suurem teadlikkus ja toetus isade aktiivsemaks kaasamiseks võib vähendada emade koormust ja parandada laste üldist heaolu, arendades samas tugevamaid vanemlikke suhteid ja tasakaalustatumat vanemlikku koormust. Chau ja Giallo (2015, lk 632) märgivad, et isade madal kaasatus võib viia emotsionaalse distantseerumiseni oma lastest, mõjutades vanemate heaolu ning lapse arengut ja peresuhete kvaliteeti. Townshend ja teised (2016, lk 101; lk 162) töö rõhutab, et teadveloleku praktikad võivad positiivselt mõjutada isade emotsionaalset teadlikkust, aidates vähendada emotsionaalset distantseeritust oma lastest ja paremini mõista nende emotsioone.

Vanemlusstiilide analüüs näitab, et Lääne-Viru lapsevanemate kasvatushoiakuid ja käitumist iseloomustavad erinevad mustrid. Autoritaarsem vanemlusstiil, kus vanemad sekkuvad kiiresti ja kindlameelselt lapse ebasobivasse käitumisse, järgides rangelt kehtestatud reegleid. See käitumisviis kooskõlastub Singh Jadon & Tripathi (2017, lk 910) kirjeldusega, mis rõhutab autoritaarsete vanemate kalduvust kasutada otseseid karistusi ja distsipliini. Autoritaarse kasvatusstiili jäikus ja nõudlikkus, nagu on kirjeldatud Trifan ja teised (2014, lk 744) töös, peegeldub ka Lääne-Viru vanemate hulgas, kes ootavad lastelt kuulekust ja autoriteedi kriitikavaba aktsepteerimist.

Lisaks sellele kinnitavad uuringu tulemused, et autoritaarse vanemluse tagajärjed lastele võivad olla problemaatilised. Kuppens ja Ceulemans (2019, lk 175) uuringu järgi on autoritaarsete vanemate lapsed aldis negatiivsetele käitumisnäitajatele nagu hüperaktiivsus ja emotsionaalsed sümptomid. Lääne-Virumaa vanematest täheldas 28%, et nende lapsed on kergesti ärrituvad ja emotsionaalsed, ning 25% märgib laste kiireid meeleolu kõikumisi. Tulemused viitavad sellele, et autoritaarse vanemluse mõju võib süvendada laste emotsionaalset ebastabiilsust ja käitumisprobleeme. See on kooskõlas Poweri (2013, lk S-17) uurimusega, mis näitab, et autoritaarne vanemlus võib põhjustada laste depressiivseid sümptomeid ja halvendada nende akadeemilist sooritust.

Uuring Lääne-Virumaa vanemate seas näitab selget huvi koolituste vastu, mis keskenduvad piiride seadmisele ja enesekehtestamise oskuste tugevdamisele. See soov on kooskõlas teoreetiliste leidudega, mis rõhutavad selgete käitumisreeglite, käitumise jälgimise ja järjekindlate tagajärgede tähtsust noorte kuritegevuse vähendamisel. Simons ja teised (2013, lk 1282) toovad välja, et tõhusad distsiplineerimisoskused aitavad vähendada noorte osalemist kuritegelikes tegevustes.

Samuti ilmneb, et lubav vanemlus, kus vanemad on liialt paindlikud ja sekkuvad harva, võib kaasa tuua negatiivseid tagajärgi lastele. Maralani ja teised (2019, lk 3697–3698) uuringu kohaselt on lastel, kelle vanemad praktiseerivad lubavat stiili, suurem risk sattuda koolikiusamise ohvriks. Lääne-Virumaa lapsevanemate koolitusvajaduste teemade loetelus oli koolikiusamisega toimetuleku parendamise oskus selgelt esile tõstetud. Vanemad väljendavad soovi õppida paremini piire seadma, mis viitavad teadlikkusele võimalikest ohtudest, mis kaasnevad liiga vaba käitumise lubamisega.

Vanemate hinnangud oma arenguvajadustele lapsekasvatuse oskustes toovad esile teadlikkuse vajadusest parandada vanemlikke oskusi, eriti suhtlemisoskusi lapsega ja võimet pakkuda emotsionaalset tuge. Uuringu järelendus haakub Barlow ja Coren'i (2018, lk 100) metaanalüüsi tulemustega, mis kinnitavad grupipõhiste vanemlusprogrammide efektiivsust ja kuluefektiivsust laste käitumisprobleemide ning vanemate vaimse tervise ja oskuste parandamisel. See rõhutab vajadust kohandada koolitusi vastavalt sihtgrupile, nagu teismeliste vanemad või erivajadustega laste vanemad. Käesoleva uuringu kohaselt tunneb 28% teismeliste laste vanematest end suutlikuna säilitama rahu meelt ja konstruktiivset suhtumist, mis viitab nende kõrgemale stressitasemele ja väljakutsetele.

See peegeldub ka Martínez-González ja teised (2016, lk 112) teoorias, mis selgitab, et teismeliste käitumise mõistmine võib vanemates tekitada süü- ja ebapiisavustunnet, eriti ühiskondlike ootuste tõttu kasvatada edukaid lapsi. Vanassche ja teised (2013, lk 515) täheldasid samuti, et vanemate lastega peredes on rahulolu ja õnnetunne langenud, mis viitab suurenenud emotsionaalsele koormusele. Barlow ja Coreni (2018, lk 100) töö kinnitab, et vanemlusprogrammid, mis parandavad vanemate psühhosotsiaalset heaolu, on olulised, arvestades, et vanemate stress ja vaimse tervise küsimused mõjutavad otseselt suhtlemist lastega ja nende heaolu.

Navarro ja Tudge'i (2023, lk 19341) täiendatud neo-ökoloogiline teooria ühendab Bronfenbrenneri ökoloogilise süsteemiteooria tänapäeva digitaalse ja füüsilise suhtlusmaailmaga, rõhutades, kuidas vanemate ja laste suhtlus kannatab digitaalsete seadmete liigse kasutamise all. McDaniel ja Radesky (2018, lk 210) on samuti tuvastanud, et digitaalne kommunikatsioon võib põhjustada laste käitumisprobleeme, nagu jonnihood ja ärevus. See on oluline, arvestades Lääne-Virumaa vanemate muret laste emotsionaalse heaolu pärast. Vanemate huvi koolituste vastu, mis keskenduvad suhteprobleemide lahendamisele, nutisõltuvusega toimetulekule ja teismelistega suhtlemisele, peegeldab nende teadlikkust digiajastu väljakutsetest. Koolitusprogrammid peaksid põhinema neo-ökoloogilisel teorial, mis selgitab digitaalse suhtluse mõju vanem-lapse suhetele, õpetades vanemaid hallama digitaalse maailma mõjusid ja parandama peresuhteid, keskendudes laste emotsionaalsele ja vaimsele heaolule.

Chen ja Chan (2016, lk 97) leiavad, et perekonna majanduslik seisund ja struktuurilised muutused perekonnas, näiteks elamine uue partneriga või üksikvanemlus, mõjutavad vanemate võimet kohaneda ja säilitada häid suhteid oma lastega. Käesoleva uuringu analüüs kinnitab tulemusi sotsiaal-demograafiliste tunnuste mõju kohta ja toob esile vajaduse sihipärase ja järjepideva koolituse järele, et aidata vanematel muutustega toime tulla.

Bronfenbrenneri (1979, lk 3–4) ökoloogiline süsteemiteooria rõhutab sotsiaalse võrgustiku toetava rolli tähtsust, mis aitab vanematel oma rollis kompetentselt toimida. Käesolev uuring näitab, et vanemad eelistavad interaktiivseid ja veebipõhiseid õppevorme ning peavad oluliseks haridustöötajate professionaalset nõu. Lisaks tõstetakse esile omavalitsuste ja kogukondade rolli, kuna vanemad soovivad tugevdada koostööd

haridusasutustega. Need tulemused kinnitavad sotsiaalse võrgustiku olulisust ja toetava keskkonna vajalikkust vanematele, aidates neil luua lastele rikkalikke ja mitmekesiseid õpikogemusi.

Sellele tuginedes esitab autor järgmised ettepanekud sisendina Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu tervise ja heaolu kavva:

- tagada vanemlusprogrammide jätkusuutlik rahastus, keskendudes distsipliini ja toetava suhtlemise õpetamisele;
- tagada programmide kättesaadavus peredele, pakkudes vajadusel transpordi- ja lapsehoiutoetusi ning virtuaalõppe võimalusi;
- töötada välja ja pakkuda sihtrühmapõhiseid vanemlusprogramme, mis on kohandatud spetsiifilistele vajadustele nagu isadele ja teismeliste vanematele, keskendudes nende erilistele väljakutsetele;
- korraldada vanemlusseminare, mis toetavad erinevate vanuserühmade laste vanemaid, edendades oskuste arendamist ja tugivõrgustike loomist;
- koolitada õpetajaid ja koolitõetajaid ära tundma ja toetama laste sotsiaal-emotsionaalseid vajadusi.

Kokkuvõtvalt leidis uurimistöö vastuse püstitatud uurimisküsimustele. Selgus, et Lääne-Virumaal pakutakse vanematele vanemlushariduse programme, mis siiski ei kata täielikult vanemate vajadusi. Samuti tõi uurimus välja, et vanemate motivatsioon ja tahe vanemlikke oskuseid täiendada on kõrge, mis viitab selgele nõudlusele süstemaatiliselt arendatud ja kättesaadavate vanemlusharidusprogrammide järele. Haritud ja toetatud vanemad suudavad pakkuda lastele paremat kasvukeskkonda, mis on oluline nii laste emotsionaalseks kui ka sotsiaalseks arenguks. Uurimistöö pakub praktilisi suuniseid, kuidas rahuldada Lääne-Virumaa vanemate vajadusi vanemlushariduse alal, toetades sellega lapsevanemaid ja nende laste arengut.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teooria peatükis selgub, et lapse arengut mõjutavad oluliselt mitmed faktorid, sealhulgas kasvamise keskkond ja vanemate kasvatusstiilid. Bronfenbrenneri ökoloogiline süsteemiteooria rõhutab, kuidas lapse areng on tihedalt seotud tema vahetu keskkonnaga, sealhulgas vanema-lapse suhte ja laiema sotsiaalse võrgustikuga. Navarro ja Tudge'i neo-ökoloogiline teooria laiendab seda vaadet, tuues esile digitaalse suhtlusmaailma mõju lapse arengule ja vanemate ning laste vahelistele suhetele, mis on tänapäeva ühiskonnas üha olulisem. Enesemääratlemise teooria (SDT) toonitab, et laste arengus on kesksel kohal kolm põhilist psühholoogilist vajadust: kaasatus, pädevus ja autonoomia. SDT rõhutab vanemate rolli laste autonoomia toetamisel, samal ajal pakkudes vajalikku struktuuri ja soojusega täidetud keskkonda. Antud lähenemine selgitab, kuidas erinevad vanemlusstiilid mõjutavad laste psühholoogiliste vajaduste rahuldamist ning kuidas see omakorda kujundab nende sotsiaalset ja emotsionaalset heaolu, arengut ja käitumist.

Uuringu läbiviimiseks kasutati kvantitatiivset meetodit. Andmete kogumiseks vastasid ettekavatsetud valimi alusel Lääne-Virumaa lapsevanemad struktureeritud küsimustele.

Uuringu tulemused illustreerivad, kuidas demograafilised tegurid mõjutavad vanemate kasvatushoiakuid ja vastutuse jagamist laste igapäevaelu toimingutes. Enamikus peredes vastutab üks vanem peamiselt lapse igapäevaste toimingute eest, kuigi täiskohaga töötavate vanemate seas on täheldatav suurem vastutuse jagamine. Vanemad tunnetavad selget vajadust oma vanemlike oskuste arendamise järele. Eriti soovivad vanemad parendada oskusi, mis on seotud lapse vaimse tervise toetamisega; seda aspekti soovib täiendada pooled vanematest. Samuti näevad vanemad arenguruumi suhtlemisoskuste parendamises oma teismeliste lastega, mida peetakse oluliseks, arvestades noorukieas esinevaid suhtlemisprobleeme. Lapsele piiride seadmise osas soovib kolmandik vanematest oma oskusi parendada, rõhutades vajadust efektiivsemate

distsiplineerimismeetodite järele. Lisaks on oluline ka enesekehtestamise oskuste täiendamine, eriti seoses teismelistega suhtlemisega. Vanemad töid välja ka vajaduse strateegiate järele, mis aitaksid toime tulla nutisõltuvuse ja koolikiusamisega, samuti soovitakse suurendada oskusi laste iseseisvumise edendamisel. Koolitusvajaduste väljatoomisel rõhutati vajadust mitmekesiste ja kättesaadavate haridusprogrammide järele, mis pakuksid praktilisi nõuandeid ja juhiseid vanemate igapäevaste väljakutsetega toimetulekuks. Kuna vanematel on spetsiifilised huvid oma oskuste parandamiseks, on tähtis pakkuda koolitusi, mis on suunatud konkreetsetele vanuserühmadele ja probleemidele, millega vanemad kokku puutuvad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et autori seatud eesmärk sai täidetud, kuna uuring tõi välja Lääne-Virumaa lapsevanemate vajaduse ja soovi saada vanemlust toetavaid koolitusi ja programme, mis katab laia vajaduste spektrit. Sellele tuginedes on võimalik teha Lääne-Viru Omavalitsuste Liidule ettepanekud süsteemsete ja järjepidevate programmide pakkumiseks, mis hõlmaksid kogu piirkonda. Edasine uuringute laiendamine pikisuunaliste uuringute, kultuuriliste erinevuste analüüsimise ja vanemlusprogrammide tõhususe uurimisega aitaks süvendada mõistmist vanemlusstiilide mõjust laste arengule. Samuti on oluline tegeleda tehnoloogia mõju uurimisega vanemlusstiilidele ning vanemate toimetuleku strateegiate analüüsimisega keerulistes peredünaamikates.

VIIDATUD ALLIKAD

- Abidin, F. A., Yudiana, W., & Fadilah, S. H. (2022). Parenting style and emotional well-being among adolescents: the role of basic psychological needs satisfaction and frustration. *Frontiers in Psychology, 13*, Article 901646. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.901646>
- Allen, S., Bradley, S. K., & Savage, E. (2023). Experience and Impact of the 1-2-3 Magic Parent Programme for Children with ADHD on the Family Unit from the Mothers' Perspectives: A Narrative Analysis. *Journal of Child Health Care, 27*(1), 5–17. <https://doi.org/10.1177/13674935211039933>
- Andrade, C. (2021). The Inconvenient Truth About Convenience and Purposive Samples. *Indian Journal of Psychological Medicine, 43*(1), 86–88. <https://doi.org/10.1177/0253717620977000>
- Antony, E. M.-A. (2022). Framing childhood resilience through Bronfenbrenner's ecological systems theory: a discussion paper. *Cambridge Educational Research e-Journal, 9*, 244–257. <https://doi.org/10.17863/CAM.90564>
- Askarzai, W., & Unhelkar, B. (2017). Research Methodologies: An Extensive Overview. *International Journal of Science and Research Methodology, 6*(4), 21–42. <https://ijsrm.humanjournals.com/research-methodologies-an-extensive-overview/>
- Barlow, J., & Coren, E. (2018). The Effectiveness of Parenting Programs: A Review of Campbell Reviews. *Research on Social Work Practice, 28*(1), 99–102. <https://doi.org/10.1177/1049731517725184>
- Brito, R., Francisco, R., Dias, P., & Chaudron, S. (2017). Family Dynamics in Digital Homes: The Role Played by Parental Mediation in Young Children's Digital Practices Around 14 European Countries. *Contemporary Family Therapy, 39*(4), 271–280. <https://doi.org/10.1007/s10591-017-9431-0>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.

- Chau, V., & Giallo, R. (2015). The Relationship Between Parental Fatigue, Parenting Self-Efficacy and Behaviour: Implications for Supporting Parents in the Early Parenting Period. *Child: Care, Health and Development*, 41(4), 626–633. <https://doi.org/10.1111/cch.12205>
- Chen, M., & Chan, K. L. (2016). Effects of Parenting Programs on Child Maltreatment Prevention: A Meta-Analysis. *Trauma, Violence, and Abuse*, 17(1), 88–104. <https://doi.org/10.1177/1524838014566718>
- Civitta Eesti. (2016). *Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ mõjuvaldkondade ning kulude ja tulude analüüs*. <https://bit.ly/3tfw9Ls>
- Costa, S., Sireno, S., Larcán, R., & Cuzzocrea, F. (2019). The six dimensions of parenting and adolescent psychological adjustment: The mediating role of psychological needs. *Scandinavian Journal of Psychology*, 60(2), 128–137. <https://doi.org/10.1111/sjop.12507>
- Del Boca, D., Pronzato, C. D., & Schiavon, L. (2020). How Parents' Skills Affect Their Time-Use with Children? Evidence from an RCT Experiment in Italy. *CESifo Working Paper*, No. 8795. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3754686>
- Duncan, K. M., MacGillivray, S., & Renfrew, M. J. (2017). Costs and Savings of Parenting Interventions: Results of a Systematic Review. *Child: Care, Health and Development*, 43(6), 797–811. <https://doi.org/10.1111/cch.12473>
- Eesti Linnade ja Valdade Liit. (2024). *Elanike arv kohalike omavalitsuste kaupa [andmebaas]*. <https://www.elvl.ee/sites/default/files/documents/2024-01/Rahvastik%20KOVides%2001.01.2024%20seis.ods>
- Fadlillah, M., & Fauziah, S. (2022). Analysis of Diana Baumrind's Parenting Style on Early Childhood Development. *Al-Ishlah Jurnal Pendidikan*, 14(2), 2127–2134. <https://doi.org/10.35445/alishlah.v14i2.487>
- Fidan, N. K., & Olur, B. (2023). Examining the relationship between parents' digital parenting self-efficacy and digital parenting attitudes. *Education and Information Technologies*, 28(11), 15189–15204. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-11841-2>
- Frosch, C. A., Schoppe-Sullivan, S. J., & O'Banion, D. D. (2019). Parenting and Child Development: A Relational Health Perspective. *American Journal of Lifestyle Medicine*, 15(1), 45–59. <https://doi.org/10.1177/1559827619849028>

- Goering, M., & Mrug, S. (2021). Empathy as a Mediator of the Relationship between Authoritative Parenting and Delinquent Behavior in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(7), 1308–1318. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01445-9>
- Gouveia, M. J., Carona, C., Canavarro, M. C., & Moreira, H. (2016). Self-Compassion and Dispositional Mindfulness Are Associated with Parenting Styles and Parenting Stress: the Mediating Role of Mindful Parenting. *Mindfulness*, 7(3), 700–712. <https://doi.org/10.1007/s12671-016-0507-y>
- Grindal, T., Bowne, J. B., Yoshikawa, H., Schindler, H. S., Duncan, G. J., Magnuson, K., & Shonkoff, J. P. (2016). The added impact of parenting education in early childhood education programs: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 70, 238–249. <https://doi.org/10.1016/J.CHILDYOUTH.2016.09.018>
- Hinnant, J. B., Erath, S. A., Tu, K. M., & El-Sheikh, M. (2016). Permissive Parenting, Deviant Peer Affiliations, and Delinquent Behavior in Adolescence: the Moderating Role of Sympathetic Nervous System Reactivity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44(6), 1071–1081. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0114-8>
- Justiitsministeerium. (s. a.). *Alaealiste õigusrikkumised* [andmebaas]. <https://www.just.ee/kuritegevus2023/alaealiste-oigusrikkumised/>
- Järv, E., Rajaveer, L., & Pilvet-Petrov, K. (2021). *Alaealise õigusrikkuja kasutajateekonna ja kogemuse analüüs*. Rakendusliku Antropoloogia Keskus. <https://bit.ly/45CmTOV>
- Kagiticbasi, C., & Britto, P. R. (2014). Interventions: What has worked and why? In J. F. Leckman, C. Panter-Brick & R. Salah (Eds.), *Pathways to Peace: The Transformative Power of Children and Families* (pp. 305–322). The MIT Press.
- Kallaste, E., Lang, A., Rentel, A., Kadarik, K., & Sõmer, M. (2023). *Lastega perede struktuuripilt*. Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar. https://raportid.centar.ee/2023_lastega_pered_esu_raport.html#2_%C3%9Clevaade_Eesti_lastest_ja_nende_vanematest_registriandmete_p%C3%B5hjal
- Kirby, J. N. (2020). Nurturing Family Environments for Children: Compassion-Focused Parenting as a Form of Parenting Intervention. *Education Sciences*, 10(1), Article 3. <https://doi.org/10.3390/educsci10010003>

- Kuppens, S., & Ceulemans, E. (2019). Parenting Styles: A Closer Look at a Well-Known Concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28, 168–181. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x>
- Lagerspetz, M. (2023). *Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Lo, B. C. Y., Lai, R. N. M., Ng, T. K., & Wang, H. (2020). Worry and permissive parenting in association with the development of internet addiction in children. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), Article 7722. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217722>
- Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. (2022). *Lääne-Virumaa tervise ja heaolu strateegiline arengukava 2023–2035*. <https://bit.ly/3Q24TJ6>
- Lääne-Viru Omavalitsuste Liit. (s. a.). *Haridusasutuste kontaktid*. <https://www.virol.ee/haridusasutuste-kontaktid>
- MaCorr Research. (n.d.). *Sample Size Calculator*. <https://www.macorr.com/sample-size-calculator.html>
- Maralani, F. A., Mirnasab, M., & Hashemi, T. (2019). The Predictive Role of Maternal Parenting and Stress on Pupils' Bullying involvement. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(17), 3691–3710. <https://doi.org/10.1177/0886260516672053>
- Martínez-González, R. A., Rodríguez-Ruiz, B., Álvarez-Blanco, L., & Becedóniz-Vázquez, C. (2016). Evidence in promoting positive parenting through the Program-Guide to Develop Emotional Competences. *Psychosocial Intervention*, 25(2), 111–117. <https://doi.org/10.1016/j.psi.2016.04.001>
- McDaniel, B. T., Radesky, J. S. (2018a). Technoference: Longitudinal Associations Between Parent Technology Use, Parenting Stress, and Child Behavior Problems. *Pediatric Research*, 84(2), 210–218. <https://doi.org/10.1038/s41390-018-0052-6>
- McDaniel, B. T., Radesky, J. S. (2018b). Technoference: Parent Distraction With Technology and Associations With Child Behavior Problems. *Child Development*, 89(1), 100–109. <https://doi.org/10.1111/cdev.12822>
- Morris, A. S., Jespersen, J. E., Cosgrove, K. T., Ratliff, E. L., & Kerr, K. L. (2020). Parent Education: What We Know and Moving Forward for Greatest Impact. *Family Relations*, 69(3), 520–542. <https://doi.org/10.1111/fare.12442>

- Navarro, J. L., & Tudge, J. R. H. (2023). Technologizing Bronfenbrenner: Neo-ecological Theory. *Current Psychology*, 42(22), 19338–19354. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02738-3>
- Pikksööt, J. (2020). Kooliõpilaste kiusamine koolis ja internetis. *Eesti Arst*, 99 (Lisa 1), 66–71. <https://bit.ly/3wzq7Hw>
- Planalp, E. M., Nowak, A. L., Tran, D., Lefever, J. B., & Braungart-Rieker, J. M. (2022). Positive Parenting, Parenting Stress, and Child Self-Regulation Patterns Differ Across Maternal Demographic Risk. *Journal of Family Psychology*, 36(5), 713–724. <https://doi.org/10.1037/fam0000934>
- Power, T. G. (2013). Parenting dimensions and styles: A brief history and recommendations for future research. *Childhood Obesity*, 9(Suppl 1), S-14–S-21. <https://doi.org/10.1089/chi.2013.0034>
- Shaki, O., Gupta, G. K., Yadav, P., & Faisal, F. A. (2022). Helicopter parenting, from good intentions to poor outcomes. What parents needs to know? *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 11(8), 4753–4757. https://doi.org/10.4103/jfmpe.jfmpe_2474_21
- Simons, L. G., Simons, R. L., & Su, X. (2013). Consequences of Corporal Punishment Among African Americans: The Importance of Context and Outcome. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(8), 1273–1285. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9853-9>
- Singh Jadon, P., & Tripathi, S. (2017). Effect of Authoritarian Parenting Style on Self Esteem of the Child: A Systematic Review. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, 3(3), 909–913. <https://ijariie.com/FormDetails.aspx?MenuScriptId=4108>
- Siseministerium. (2024). *Elanike arv kohalikes omavalitsustes*. <https://www.siseministerium.ee/media/3966/download>
- Smart, J. (2011). *Disability across the developmental life span : For the rehabilitation counselor*. Springer Publishing Company, Incorporated.
- Soo, K., & Kutsar, D. (2020). *Kuidas elad, Eestimaalaps? Ülevaade 8–12-aastaste laste subjektiivsest heaolust*. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut. <https://bit.ly/kuidaseladeestimaalaps>

- Sotsiaalministeerium. (2023). *Heaolu arengukava 2023–2030*.
<https://www.sm.ee/media/2900/download>
- Zygomatic. (n.d). WordClouds.com. <https://www.wordclouds.com/>
- Tervise Arengu Instituut. (2024, 19. märts). *Koolitused 2024*.
<https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/vanemlus/vanemlusprogramm-imelised-aastad/koolitused-2022>
- Tervise Arengu Instituut. (s. a.). *Vanemlusprogramm „Imelised aastad”*.
<https://tarkvanem.ee/koolitused/imelised-aastad/>
- Townshend, K., Jordan, Z., Stephenson, M., & Tsey, K. (2016). The Effectiveness of Mindful Parenting Programs in Promoting Parents’ and Children’s Wellbeing: a Systematic Review. *JBISRIR*, 14(3), 139–180. <https://doi.org/10.11124/JBISRIR-2016-2314>
- Trifan, T. A., Stattin, H., & Tilton-Weaver, L. (2014). Have Authoritarian Parenting Practices and Roles Changed in the Last 50 Years? *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 744–761. <https://doi.org/10.1111/jomf.12124>
- Trummal, A. (2017). *2–12-aastaste laste vanemate tajutud kompetentsus ja käitumisraskuste esinemine lastel*. Tervise Arengu Instituut. <https://bit.ly/4aoTKsG>
- Trummal, A. (2022). *Avaliku sektori esindajate hinnangud vanemluse valdkonnale*. Tervise Arengu Instituut. <https://bit.ly/3uMsNjD>
- Ulferts, H. (2020). Why parenting matters for children in the 21st century: An evidence-based framework for understanding parenting and its impact on child development. *OECD Education Working Papers*, No. 222. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/129a1a59-en>
- Vanassche, S., Swicegood, G., Matthijs, K. (2013). Marriage and Children as a Key to Happiness? Cross-National Differences in the Effects of Marital Status and Children on Well-Being. *Journal of Happiness Studies*, 14(2), 501–524. <https://doi.org/10.1007/s10902-012-9340-8>
- Vázquez, N., Molina, M. C., Ramos, P., & Artazcoz, L. (2019). Effectiveness of a parent-training program in Spain: reducing the Southern European evaluation gap. *Gaceta Sanitaria*, 33(1), 10–16. <https://doi.org/10.1016/J.GACETA.2017.06.005>
- World Health Organization. (2022, September 19). *Child maltreatment*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu
Ülikool. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/36419>

Lisa 1. Ankeetküsitlus

Armas Lääne-Virumaa lapsevanem

Palun Teil osaleda küsimustikus, et aidata kujundada piirkonna vanemlusprogramme ja teenuseid, mis toetavad nii Teie kui ka Teie laste heaolu. Jagatud teave aitab kaardistada vajadused, et pakkuda Teile lapsevanemana parimat võimalikku tuge. Teie vastuseid kasutatakse ainult uurimise eesmärgil. Uuringus osalemine on anonüümne. Küsimustiku täitmiseks kulub hinnanguliselt 13 minutit. Palun vastake nii nagu päriselt mõtlete ja arvate, sest iga vastus aitab kujundada paremat tulevikku Lääne-Virumaal. Teie arvamus ja kogemus on hindamatu. Uuringu käigus tekkivate küsimuste korral kirjutage uuringu teostajale: Katri Lahne Laiv (katri.lahne.laiv@ut.ee)

Demograafiline taust

1. Millises Lääne-Virumaa linnas/vallas elate (rippmenüü):
 - Rakvere linn
 - Rakvere vald
 - Vinni vald
 - Tapa vald
 - Kadrina vald
 - Haljala vald
 - Viru-Nigula vald
 - Väike-Maarja vald
 - Ei ela Lääne-Virumaal
2. Elate (rippmenüü):
 - Linnas
 - Alevis
 - Alevikus
 - Külas
3. Vanem, kes küsitlust täidab (rippmenüü)
 - Ema
 - Isa
 - Muu lapse eest hoolitsev täiskasvanuLisage kommentaari täpsustus
4. Perekonnaseis (rippmenüü):
 - Abielus
 - Kooselus lapse teise vanemaga
 - Lahutatud, elan uue partneriga
 - Lahutatud, elan üksi

- Üksikvanem
 - Muu
Lisage kommentaari täpsustus
5. Teie vanus (ainult numbriline vastus)
6. Tööhõive (rippmenüü):
- Töötan täiskohaga
 - Töötan osalise ajaga
 - Olen kodune (lapsega kodus)
 - Olen töötu ja ei otsi tööd
 - Olen töötu, aga otsin tööd
 - Muu
Lisage kommentaari täpsustus
7. Haridus (rippmenüü)
- Algharidus
 - Põhiharidus
 - Keskkharidus (sh keskeriharidus)
 - Kutseharidus
 - Kõrgharidus (bakalaureus)
 - Kõrgharidus (magister / doktorikraad)
8. Märkige järgnevasse lahtritesse vastavate pereliikmete arvud. Sisestage ainult numbreid. Kui vastavaid liikmeid ei ole, siis märkige 0
- Pereliikmete arv, kellega koos Te elate (arvestage palun ennast ka)
 - Sealhulgas alla 18-aastaseid
 - Sealhulgas üle 65-aastaseid
9. Märkige lahtritesse laste arvud. Sisestage ainult numbreid. Kui vastavaid liikmeid ei ole, trükkige 0
- alla 7-aastased lapsed
 - 1.–3. klassis käivad lapsed
 - 4.–6. klassis käivad lapsed
 - 7.–9. klassis käivad lapsed
 - 10.–12. klassis käivad lapsed
10. Kes Teie peres peamiselt vastutab lapse haridusega seotud tegevuste eest?
- Ainult mina
 - Peamiselt mina, kuid osaliselt ka teine vanem
 - Mõlemad vanemad võrdselt
 - Peamiselt teine vanem, kuid osaliselt ka mina
 - Ainult teine vanem
 - Ei kehti üldse
11. Kes Teie peres peamiselt vastutab lapse igapäevaste vajaduste nagu toitmine, hügieen, emotsionaalne tugi, tervishoid tagamise eest?
- Ainult mina
 - Peamiselt mina, kuid osaliselt ka teine vanem
 - Mõlemad vanemad võrdselt

- Peamiselt teine vanem, kuid osaliselt ka mina
- Ainult teine vanem
- Ei kehti üldse

Allikad: Kirby, 2020; Planalp *et al.*, 2017; Simons *et al.*, 2013; Barlow & Coren, 2018; Planalp *et al.*, 2022; Smart, 2011; Duncan *et al.*, 2017

Vanemlusstiilid

Vanemaks olemine toob igapäevaselt esile uusi väljakutseid ja ettearvamatuid situatsioone, milleks me pole alati valmis. Palun vastake järgnevatele küsimustele, toetudes oma tegelikele kogemustele ja tunnetele. Palun valige oma seisukoht skaalal.

12. Kui mu laps käitub halvasti
Tegutsen hiljem 1 2 3 4 5 Tegutsen kohe
13. Enne kui asun probleemi lahendama
Annan lapsele mitu meeldetuletust või hoiatust 1 2 3 4 5 Kasutan ainult ühte meeldetuletust või hoiatust
14. Kui tahan, et laps lõpetaks mingi tegevuse
Palun last lõpetada 1 2 3 4 5 Ütlen kindlal toonil lapsele, et ta lõpetaks
15. Kui mu laps käitub halvasti
Kasutan harva ebasündaheid sõnu 1 2 3 4 5 Enamasti kasutan vandesõnu
16. Kui ütlen, et laps ei tohi midagi teha
Luban tal siiski seda teha 1 2 3 4 5 Jään oma sõnadele kindlaks

Allikad: Ulferts, 2020; Goering & Mrug, 2021; Singh Jadon & Tripathi, 2017; Trifan *et al.*, 2014; Power, 2013; Kuppens & Ceulemans, 2019; Fadlillah & Fauziah, 2022; Abidin *et al.*, 2022; Costa *et al.*, 2019; Gouveia *et al.*, 2016

Vanemate stressiindeks

17. Palun hinnake alljärgnevaid väiteid.
Skaala: Nõus, Pigem nõus, Nii ja naa, Pigem ei ole nõus, Pole üldse nõus
 - Kui sageli tunned, et ei tule probleemidega hästi toime?
 - Vanemliku vastutuse tõttu tunnen end piiratuna ja sunnituna.
 - Minu pingutusi lapse heaks ei hinnata piisavalt.
 - Minu laps on emotsionaalne ja ärritub kergesti.
 - Minu laps kogeb kiireid meeleolu kõikumisi ja ärritub kergesti.
 - Mõned asjad, mida laps teeb, tekitavad mulle suurt ebamugavust

Allikad: Grindal *et al.*, 2016; Planalp *et al.*, 2022; Kagitcibasi & Britto, 2014; Allen *et al.*, 2023; Townshend *et al.*, 2016; Gouveia *et al.*, 2016; McDaniel & Radesky, 2018

Vanema enesetõhusus

18. Allpool on toodud erinevad käitumisviisid lapsega suhtluses. Palun hinnake iga käitumisviisi puhul, kui hästi tunnete end selle rakendamisel.
Skaala: Vajab arengut, Mõningane oskus, Keskmiselt pädev, Tugev, Väga tugev
 - Oskus aidata lapsel teistega seotud probleemidega toime tulla.

- Suutlikkus hoolitseda oma lapse eest hoolimata isiklikest, perekondlikest või tööga seotud probleemidest.
- Oskus aidata lapsel püstitada realistlikud eesmärgid ja aidata tal neid saavutada.
- Võime leida lahendusi lapse käitumisprobleemidele ilma välise abita.
- Suutlikkus julgustada last iseseisvalt probleeme lahendama, pakkudes samal ajal vajalikku tuge.
- Oskus tunda ära ja toetada lapse emotsionaalseid vajadusi, isegi kui need ei ole väljendatud sõnades.
- Võime luua lapsele positiivse õpikeskkonna, mis soodustab tema akadeemilist edasijõudmist.
- Suutlikkus säilitada rahulikku meelt ja konstruktiivset suhtumist lapsevanemaks olemise väljakutsetes.
- Oskus seada piire ja järjepidevalt rakendada distsipliini viisil, mis toetab lapse positiivset arengut.
- Võime edukalt suhelda õpetajate ja teiste lapse arengus osalevate inimestega, et toetada lapse vajadusi.

Allikad: Morris *et al.*, 2020; Chau & Giallo, 2015; Grindal *et al.*, 2016; Gouveia *et al.*, 2016; Martínez-González *et al.*, 2016; Antony, 2022; Bronfenbrenner, 1979; Smart, 2011; Navarro & Tudge, 2023; Planalp *et al.*, 2022; Vázquez *et al.*, 2019; Abidin *et al.*, 2022; Power, 2013

Vanemlusharidus

19. Milliseks hindate oma teadmisi lapse kasvatamisel ja arendamisel (valikvastused)

- Täiesti piisavad
- Enam vähem piisavad
- Keskmised
- Oman algteadmisi
- Teadmised puuduvad
- Usun, et minu teadmised on piisavad, kuid alati saab juurde õppida

20. Kust pärinevad Teie kasvatusalased teadmised?

Kasvatusalased teadmised pärinevad:

Skaala: Peamiselt, Suures osas, Osaliselt, Vähesel määral, Üldse mitte

- Oma vanematelt/vanavanematelt
- Sõpradelt-tuttavatelt
- Õpetajatelt koolis/lasteaias
- Raamatutest/ajakirjadest
- Internetist
- Koolitused/kursused/loengud
- Muu

Lisa kommentaari täpsustus

21. Kui mõtlete lapse kasvatamise peale, siis milliseid vanemlikke oskuseid tahaksite enim parendada.

Vanemlikud oskused, mida tahaksin parendada:

Skaala: Soovin parendada, Soovin natuke parendada, Ei soovi parendada, Ei pea oluliseks

- Toimetulek lapse jonnihooegade
- Lapse agressiivsusega toimetulek
- Lapsele piiride seadmisega
- Lapse sotsiaalsete oskuste arendamine
- Arusaamine ja oskus suhelda oma teismelise lapsega
- Lapse vaimse tervise toetamine
- Parem oskus lapsega suhelda
- Enesekehtestamine

22. Kui vajalikuks pead oma vanemlike oskuste täiendamist?

Skaala: Väga vajalikuks, Pigem vajalikuks, Ei oska öelda, Pigem mitte vajalikuks, Täiesti ebavajalikuks

23. Palun põhjendage oma valikut põgusalt:

24. Milline on Teie jaoks sobivaim viis vanemlike oskuste täiendamiseks? Reastage olulisuse järgi.

Vanemlike oskuste täiendamise viisid:

- Veebipõhine õpe
- Koolitused, kus saab teiste lapsevanematega kohtuda
- Oma vanematelt/vanavanematelt nõu küsides
- Sõprade ja kolleegidega arutlemine
- Nõuanded lapse õpetajatelt
- Spetsialisti poole pöördumine (psühholoog, sotsiaalpedagoog, lastekaitsetöötaja)
- Muu

Lisage kommentaari täpsustus

25. Kui sageli osalete vanematele mõeldud koolitustel.

- Mitte kunagi
- Mõned korrad
- Osalen vähemalt 1–2 korda aastas
- Vähemalt 1–2 korda kuus

26. Milliseid vanemlust toetavaid programme Teie kodukohas pakutakse. Nimetage

27. Kui oluliseks peate lasteaia ja kooli rolli vanemate kasvatusoskuste arendamisel?

Skaala: Väga oluliseks, Pigem oluliseks, Ei oska öelda, Pigem mitte oluliseks, Täiesti ebaoluliseks

28. Palun põhjendage lühidalt oma valikut:

29. Palun kirjeldage lühidalt oma ootuseid kohalikule kogukonnale abi saamisel lapse kasvatamisel (Vaba tekst)

30. Kuidas hindate praegu oma kohaliku omavalitsuse poolset tuge seoses lapsevanemaks olemisega?

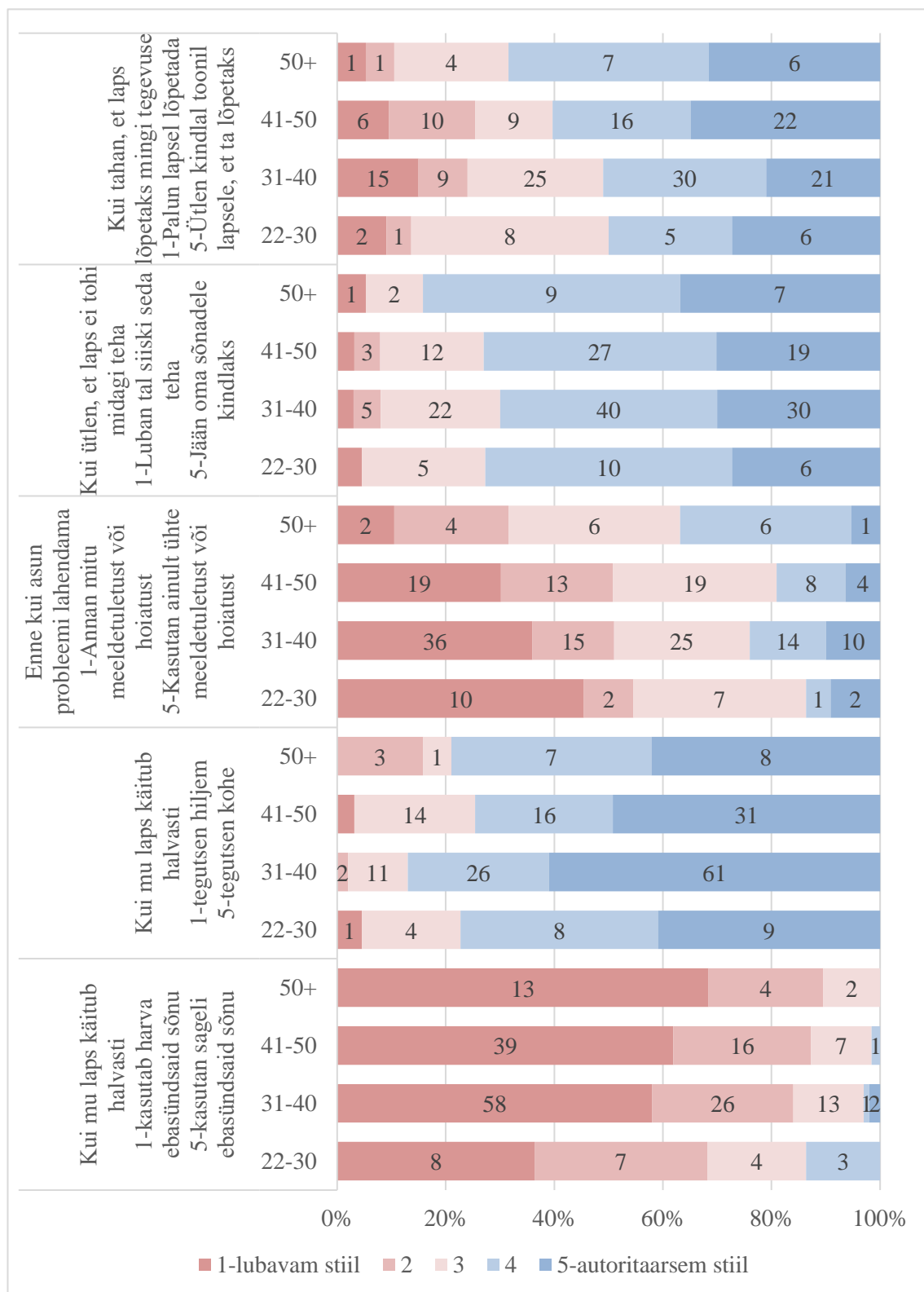
Skaala: Täiesti piisav, Enam vähem piisav, Ebapiisav

31. Palun põhjendage lühidalt oma valikut:

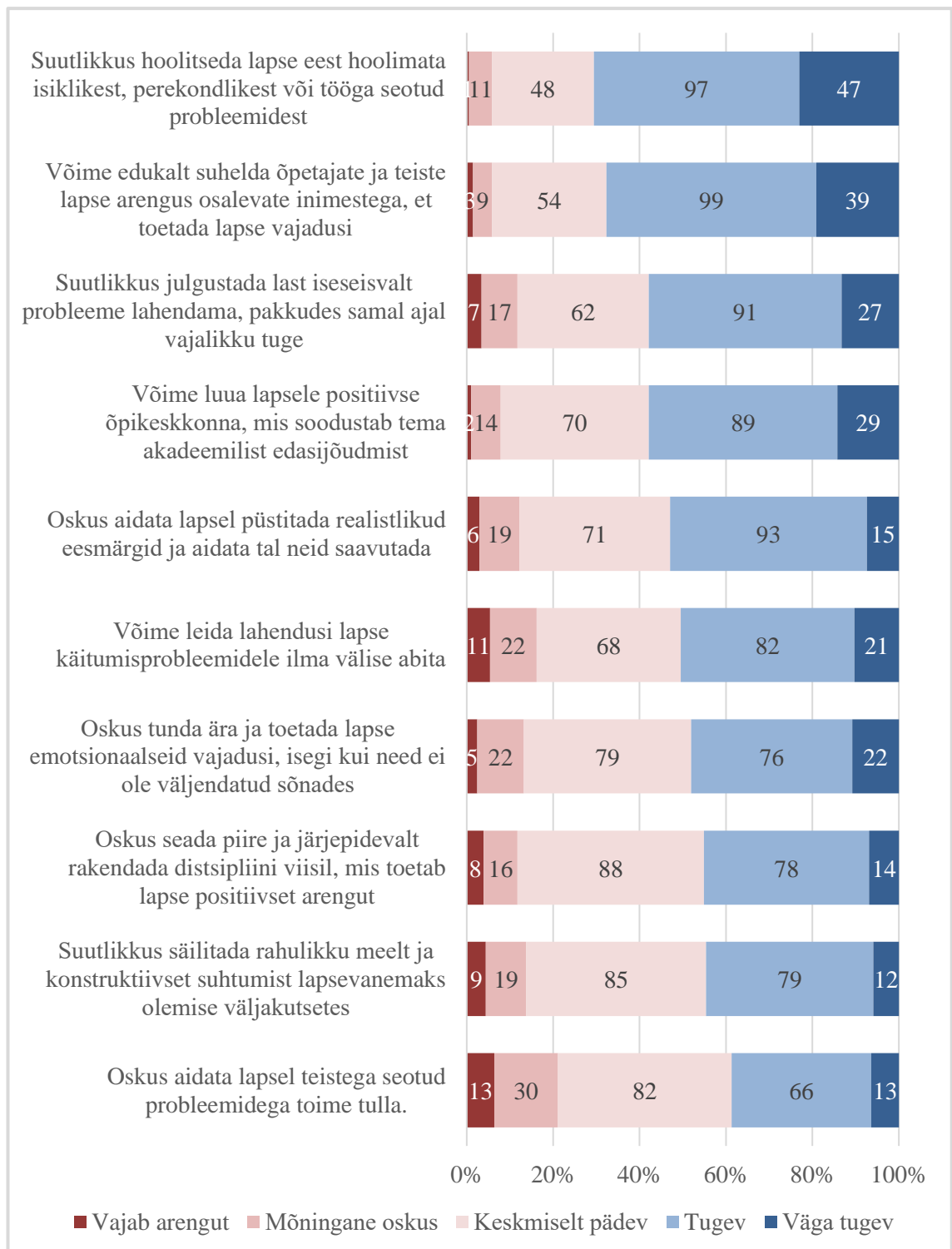
32. Kui tõenäoliselt osaleksite Teie ja teised pereliikmed kodu lähedal toimival kasvatusalasel loengul, koolitusel või õppepäeval?
Skaala: Osaleksin kindlasti, Üsna tõenäoliselt, Ei oska öelda, Tõenäoliselt ei osaleks, Kindlasti ei osaleks
33. Palun põhjendage lühidalt oma valikut:
34. Millistel teemadel võiksid need toimuda? Nimetage kolm kõige huvipakkuvat.
1.
 2.
 3.
35. Kui Teie kodukandis toimuksid kasvatusalased koolitused, siis kui sageli nendel osaleksite?
- Võimalusel iga kord
 - Ainult siis, kui teema mind huvitab/puudutab
 - Mitte kunagi
36. Milliste kanalite kaudu sooviksite koolituste kohta infot saada. Reastage olulisuse järgi.
- Eelistatud infokanalid:
- Kohaliku kogukonna sotsiaalmeediagrupp
 - Valla kodulehekülg
 - Oma lapse lasteaiast/koolist
 - Valla kodulehekülg
 - Muu
- Lisage kommentaari täpsustus

Allikad: Chau & Giallo, 2015; Grindal *et al.*, 2016; Vázquez *et al.*, 2019; Planalp *et al.*, 2022; Gouveia *et al.*, 2016; Townshend *et al.*, 2016; Chen & Chan, 2016; Martínez-González *et al.*, 2016

Lisa 2. Vanemate erinevate vanuserühmade hinnangud oma käitumisele lapse kasvatamise situatsioonides



Lisa 3. Vanemate hinnangud oma lastekasvatuskustele eri valdkondades



Lisa 4. Vanemate suutlikkus ja oskused toime tulla lapsevanemaks olemise väljakutsetega

Väide	Skaala	Alla 7-aastased lapsed	1.–3. klassis käivad lapsed	4.–6. klassis käivad lapsed	7.–9. klassis käivad lapsed	10.–12. klassis käivad lapsed	Täisealised lapsed, kes elavad kodus
		Sagedus	Sagedus	Sagedus	Sagedus	Sagedus	Sagedus
Oskus aidata lapsel teistega seotud probleemidega toime tulla	Vajab arengut	8	2	5	4	4	0
	Mõningane oskus	18	10	7	8	5	3
	Keskmiselt pädev	43	31	22	28	15	9
	Tugev	36	19	20	18	29	4
	Väga tugev	4	5	6	2	5	3
Suutlikkus hoolitseda oma lapse eest hoolimata isiklikest, perekondlikest või tööga seotud probleemidest	Vajab arengut	0	0	0	1	0	0
	Mõningane oskus	8	5	5	3	1	1
	Keskmiselt pädev	26	17	15	21	9	4
	Tugev	47	33	24	25	31	8
	Väga tugev	27	12	16	10	17	6
Oskus aidata lapsel püstitada realistlikud eesmärgid ja aidata tal neid saavutada	Vajab arengut	4	0	2	1	1	0
	Mõningane oskus	10	7	3	8	5	1
	Keskmiselt pädev	43	24	26	25	16	3
	Tugev	46	31	24	22	29	8
	Väga tugev	6	5	5	4	7	6
Võime leida lahendusi lapse käitumisprobleemidele ilma välise abita	Vajab arengut	6	3	3	7	4	0
	Mõningane oskus	10	9	9	7	7	3
	Keskmiselt pädev	41	27	18	18	16	5
	Tugev	44	19	19	23	25	10
	Väga tugev	7	9	11	5	6	1
Suutlikkus julgustada last iseseisvalt probleeme lahendama, pakkudes samal ajal vajalikku tuge.	Vajab arengut	3	2	4	2	4	0
	Mõningane oskus	11	6	4	5	4	2
	Keskmiselt pädev	37	25	19	21	10	6
	Tugev	48	25	21	26	30	6
	Väga tugev	9	9	12	6	10	5
Oskus tunda ära ja toetada lapse emotsionaalseid vajadusi, isegi kui need ei ole väljendatud sõnades	Vajab arengut	2	1	1	2	1	0
	Mõningane oskus	10	10	6	8	8	3
	Keskmiselt pädev	40	26	30	30	20	6
	Tugev	45	23	15	13	22	6
	Väga tugev	11	7	8	7	7	4
Võime luua lapsele positiivse õpikeskkonna, mis soodustab tema akadeemilist edasijõudmist	Vajab arengut	0	1	0	1	0	1
	Mõningane oskus	9	4	4	6	2	2
	Keskmiselt pädev	40	21	22	22	18	8
	Tugev	44	31	29	26	27	4
	Väga tugev	15	10	5	5	11	4
Suutlikkus säilitada rahulikku meelt ja konstruktiivset suhtumist lapsevanemaks olemise väljakutsetes	Vajab arengut	6	2	2	5	3	1
	Mõningane oskus	13	7	7	3	5	0
	Keskmiselt pädev	47	32	23	32	20	9
	Tugev	39	21	25	17	25	7
	Väga tugev	3	5	3	3	5	2
Oskus seada piire ja järjepidevalt rakendada distsipliini viisil, mis toetab lapse positiivset arengut	Vajab arengut	4	5	2	5	3	1
	Mõningane oskus	10	3	6	5	5	1
	Keskmiselt pädev	51	28	26	28	19	9
	Tugev	37	24	19	20	25	6
	Väga tugev	6	7	7	2	6	2
Võime edukalt suhelda õpetajate ja teiste lapse arengus osalevate inimestega, et toetada lapse vajadusi.	Vajab arengut	0	1	1	1	1	0
	Mõningane oskus	4	2	1	3	3	0
	Keskmiselt pädev	26	17	19	22	15	8
	Tugev	60	31	24	26	25	6
	Väga tugev	18	16	16	8	14	5

SUMMARY

THE NECESSITY AND IMPACT OF PARENTING EDUCATION IN LÄÄNE- VIRUMAA

Katri Lahne Laiv

In contemporary society, the need for effective parenting education is highlighted by the challenges faced by parents in promoting healthy child development and reducing youth criminality. Recent trends in Lääne-Virumaa have shown an increasing necessity for such education to bolster parental skills, particularly as these skills play a pivotal role in shaping children's social behaviours and reducing delinquency.

The primary aim of this thesis by Katri Lahne Laiv is to evaluate the necessity and impact of parenting education programs in Lääne-Virumaa, Estonia. It seeks to answer two main research questions:

1. What is the current accessibility of parenting education programs in Lääne-Virumaa?
2. To what extent is there a demand for such programs among parents in the region?

The study delves into the dynamics of parenting styles and their effects on child development. It discusses the influence of parental behavior on children's social skills and addresses the negative impacts of poor parenting on youth behavior, while also considering the transformative potential of effective parenting education.

A quantitative survey was conducted across Lääne-Virumaa using structured questionnaires to gather data from parents. This included demographic information, parenting styles, perceived challenges, and the demand for parenting education.

The results indicate a substantial gap between the need for and the availability of structured parenting programs. Many parents expressed a lack of awareness and accessibility to resources that could improve their parenting skills, underscoring a significant demand for comprehensive parenting education.

The thesis concludes that there is a critical need for readily accessible and comprehensive parenting education programs in Lääne-Virumaa. Implementing targeted initiatives could provide parents with essential skills to raise their children more effectively, thus contributing to a safer and healthier community. The study underscores the importance of collaborative efforts between local authorities and educational institutions to develop parenting programs that are both accessible and tailored to the needs of the community. Additionally, it highlights the necessity for ongoing support and resources to ensure the sustainability and effectiveness of these vital programs.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katri Lahne Laiv

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Vanemlushariduse olulisus ja vajadus Lääne-Virumaa lapsevanemate seas“, mille juhendaja on Kandela Õun, MA, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katri Lahne Laiv

16.05.2024